

ESKIMO

Eisvold

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus
(«Päevaleht»)

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate tehniliste võimalustega sisseseatud

trükikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid ja ladumismasinad. Kõige
- - mitmekesisem valik trükitehnikat j. n. e. - -

Kõige täielikum, moodsate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal
oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate välja-
maa sellekohaste ettevõtetele julgesti võistelda

Litograafia

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

Nr. 13.

30. märtsil 1923.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2

PÜHADE SOOV

ilmaliku poolt.

Meie elame kultuurilisel aastasajal ja kultuurimaal, mitte pimedal keskajal ega barbaarilises Aasias. Meie tunnistame puhastatud usku ja räägime põlgusega aegadest, kus inimesi usuliste vaadete pärast põletati, kus nõidumist ja kurjavaimudega läbikäimist tõsiasjaks peeti. Ühesõnaga, meie võime enestele vastu rinda lüüa ja ühes kõigi variseeridega Jumalat tänada, et meie ei ole, nagu „needsinatsed“ on olnud.

Õudus täidab meid, kui loeme, mis uskliku Prantsuse rahva hulgas mitte palju aega enne Suurt Revolutsiooni sündis ja sündida võis. Püha Médardi surnuaiale oli preester Pâris maetud. Sinna voolas rahvast kokku, et „pühamehe“ haua palvetada, teda vaimus austada ja kummardada, temalt abi paluda. „Pühamees“ ei hoidnud ennast abiotsijaist kõrvale, sirutas neile oma avitava käe ja hakkas „imesid“ tegema. Kõigist seisustest rahvast voolas sinna kokku, kiidulaulud kõlasid ööd ja päevad. Muidugi veetles see teisigi preestrid „pühamehe“ eluviisidele: Touloni preester Girard mõjus oma pihtitundidel ilusa noore neitsi peale nii, et see „seletatud“ sai, et tal ristilöödu naelajäljed kätele ilmusid ja okaskrooni pistete tagajärjel veri otsaest tilkus. Girard'i „pühaduse“ kuulus kasvas, kuni „seletatud“ neitsi käima peale sai. Aga mitte tema üks, vaid terve rida noori

neitsid ühes temaga, ja kõik vanast, kõdunevast „pühast“ Girardist! Asi läks kohtusse, aga karistus — poomine ja piinamine — ähvardas pealekaebajaid ja tunnistajaid, mitte preestrit. Esimeste õnneks muutus seekord kohtunikkude meel, nad mõistsid neitsid karistusest vabaks. Et preester karistamata jäi, seda ei maksaks vist nimetadagi, see oli enesest mõistetav.

Võidakse öelda: see sündis enne Suurt Revolutsiooni, pimedal ja õudsel ajajärgul. Aga Rasputini lugu ei ole kümmet aastatki vana! Kogu Peeterburi kõrgema seisuse naised olid kui nõiutud, unistasid aina sellest harimata, kasmata, ihuliselt ja hingeliselt haisevast „pühikust“, ihkasid ja himustasid seda jõhkrat ja roppu vanameest. Et kodanline ringkond temast eemale jäi, see tuli vist küll sellest, et Rasputin õueringkonnast allapoole ei laskunud, et ta ainult kõrgemais regioones armastas liikuda.

Siin võidakse öelda: see sündis Venemaal, barbaarliku rahva juures, kes oma kultuuriga „Aasiasse“ kuulub. Meie aga võime ühes kõigi variseeridega Jumalat tänada, et meie nii ei ole, kui „needsinatsed.“

Kas aga võime? Hiljuti tõi üks ajakiri pildi, mis kujutab rahvahulka surnuaial, hiljuti maetud vaimuliku haua, kes mitte just oma kainuse

poolest tuntud ei olnud. Ja see vaimuliku haud ei ole Prantsusmaal ega Peeterburis, vaid ühes meie kultuurilisemas linnas. Et rahvas, peaaegjalikult naised, samal otstarbel, samade tundmuste ja elamustega sinna koguvad, kui prantslased eelpoolnimetatud „püha“ Pârise hauale, on enesest mõistetav. Ka „imed“ sündida seal, nagu kuulda. Surnutest kästakse ainult head kõneleda ehk mitte midagi. Aga meie arvates, ei kõnele meie sellest kadunud vaimulikust halba, kui temast tõtt räägime. Ja tõde on see, et ta mitte ainult kirikut pole armastanud ja kõike, mis kirik vaimulikule annab, vaid elurõõmude otsimises ilmalastest ettegi jõudnud ja sellega oma terviselegi liiga teinud. Hoolimata sellest, ehk koguni selle tõttu olnud ta oma koguduses iseäranis naistest jumaldatu ja need ootavad nüüd kannatlikult tema haul „imesid.“

Kas selle kõige üle ei lehvi keskaja pimeduse vari! Kas selle juures ei tundu Aasia kultuuri lõhna!

Natuke varemini suri vaimulik, keda ka kogodus, iseäranis naised, jumaldanud, kellele miljonid kokku kantud. Kes aga selleks kainusega kõige vähem põhjust annud, kes Kaana pulma produkti tarvitamise pärast otse kuulus oli ja sellega oma tervisele liiga tegi.

Kui neid ja sarnaseid nähtusi — ja neid ei ole meil vähe! — meele tuletame, siis ei ole põhjust iseäranis uhke olla meie rahva vaimlise kultuuri kõrguse pärast. Mitte üksi mass, rahva suur, harimatum hulk ei avalda vahete-vahel siin ja seal keskaja tunnuseid, vaid ka harit-

lased ei ole selles suhtes laimata. Ammu see oli, kui ülikooli haridusega vaimulik, tuntud kirikuõpetaja, avalikult mõistuse saatana tööriistaks tunnistas, mis ära tuleb kâgistada. Õnneks algas sarnaste pimedusjüngrite vastu vaimulikkude eneste hulgas võitlus. Aga et see peatse võiduga lõpeb, ei ole loota.

Muidugi Rasputinid suures, Vene stiilis meil tekkida ega tegutseda ei saa, selleks on meie „raamid“ liig kitsad. Nii „suurtele“ meestele ei ole väikese rahva juures pinda ega ruumi. Aga väikeses ulatuses sünnib meilgi veel tänapäev asju, mis keskaega ja selle pimedust meele tuletavad.

Neid, kellel rahva valgustamine südame peal, ei jäta sarnased nähtused ükskõikseks. Nemad hakkavad seda kuulates ja sellest lugedes kodus ja koolis — ehk isegi kirikus — uue energiaga võitlust vaimlise pimeduse ja selle kaitsjate vastu. Ei lõpe aga kunagi ajad, kus ei ole tarvis võidelda pimeduse ja rumaluse vastu!

Pühi, mida neil päevil pühitseme, nimetatakse lihavõtte pühadeks ja pühitsetakse ka enamasti selle nime kohaselt. Kirikutes kuulutatakse ka ikka veel „liha“ ülestõusmist.

Meie, ilmalikud, ei pea tarvilikuks mõne usudogma pärast võitlust pidada. Aga need meiegi, ilmalikkude, hulgast, kes usuvad ja tunnevad, et inimene ainult leivast ei ela ja ainult ihulikult ei ela, soovivad, et lihavõtte pühi kui Vaimu ülestõusmise pühi pühitsetaks, ja et Vaimu ülestõusmine valguse võitu pimeduse üle tähendaks.

SAKSAMAA OSA EUROOPA POLIITIKAS.

(Meie Berliini kirjasaatjalt.)

Poliitika ei ole sugugi ainult külma mõistuse asi — vähemalt poliitiline arusaamine. Poliitika nõuab omi „selgeltnägijaid“, samuti kui iga teine suur vaimline ala. „Külma mõistuse“ poliitikud on alati pinnapealseteks jäänud, ja kuigi nad end paremini maksma on suutnud panna, on nad aga sealjuures ka rohkesti vigu teinud, mis mõnikord parandamatud.

Saksa iseloom, mis on imelik segu külmast ärivaimust ja sentimentalismist, on seni

poliitikas ilmutanud end liigagi otsejooneliselt. Juba Friedrich Suurest alates on Saksamaal vaade valitsenud, et poliitika peab „raudne“ olema, s. t. võimalikult ühekihtne, võimalikult lihtne, võimalikult väline ja mõistusline. Bismarck ja Wilhem II. on ses mõttes end krooninud. Nende ääretu autoriteet on mitte ainult rahva laiemates hulkades, vaid ka kitsamates poliitilistes ringides sügavad jäljed jätnud.

Saksa poliitiline tendents läinud aasta-

kümnetel pani end küllalt selgelt maksma Saksa rahvalaulu sõnades: „Saksamaa on üle kõige.“ Kui sinna juure arvata tubli portsjon militarismi, sarnast „raudset“ militarismi, mis ainult sakslastele omane olnud, siis on läinud aastakümnete ja enne-ilmasõjaaegne Saksamaa piltlikult meie silmi ees: imperialistlik - militaristline riik; muudel aladel suurte vaimliste iseäraldustega, kuid valitsevas poliitikas ühekülgne ja otsejooneline kuni fanatismiini.

Ilmasõda andis Saksa maksvale poliitikale tugeva hoobi. Võis arvata, et see katastroof, mis õieti läinud aegade poliitiliste tendentside tagajärg, endise õhkkonna purustab ja sakslastele uued poliitilised silmaringid avab.

Kuid imestusega vaatab võõras praegusel Saksamaal ringi ja konstateerib üllatusega, et sõda ja revolutsioon, monarhismi langemine ja vabariigi tekkimine Saksa rahva poliitilist ilma-vaadet, mis Bismarcki ja Wilhelmi koolis käinud, peaaegu sugugi muutnud ei ole.

See on uskumata, aga see on nii.

Kõige esiti, mis ebameeldivalt praegusel Saksamaal silma paistab, on see, et militarism ideeliselt Saksa rahva keskel sugugi kokku pole langenud, nagu seda oodata võis. Kas on Bismarcki ja Wilhelmi kasvatus nii kange, või on Saksa rahval üldse militarismiks liig palju andmeid — jäägu lahtiseks küsimuseks, — fakt on aga, et suurem osa sakslastest oma tulevikku ilma uute väliste „võitudeta“ ette kujutada ei taha, veel rohkem, — kes nii ei mõtle, on isamaa äraandja!

Kõrvale jättes vana vaenu sakslaste ja prantslaste vahel, on huvitav ja eemaletõukav see „kõlbline“ viha, millega sakslased Poolamaast, näit., räägivad. See olevat riisumine, sakslaste häbematu teotamine jne. jne., mis poolakad sakslastele olevat teinud. Tahtmata mõtled, mis need poolakad siis küll on teinud, et iga „õigeusklik“ sakslane neist muidu rääkida ei või, kui vaht suu ääres ja käsi rusikas. Ning lõpuks pole ju poolakad tõesti midagi muud teinud, kui endale õiguse võtnud end ise valitseda. Kuivõrd rikutud peab aga olema ühe rahva poliitiline kõlblustunne, kui ta teist sellepärast maa põhja ähvardab, et teine enam orjana ei taha elada.

Need, kes praegust Saksamaad ligemalt ei tunne ja kodust ainult teoreetilisi, poliitilisi otsuseid teevad, räägivad vihaselt Prantsusmaa militarismist ja vaesest ärakurnatud Saksamaast. Kuid siin, kohapeal, vaest ärakurnatud Saksamaad tundma õppides tuleksid neil sentimentalistidel küll üsna teised mõtted.

Saksamaa ei näi ilmasõjast midagi õppinud olevat. Ilmasõja kaotanud ja selle algamise ning õhutamise eest karistatud, on Saksa

rahval ainult üks tuleviku idee: võimalikult pea uue ilmasõja-võimeliseks saada ja võimalikult pea uut ilmasõda võita. Sest „Saksamaa käib üle kõige“ nüüd ja igavesti.

Sarnane, võiks öelda, kuritahtline tuleviku-unistus äratub igas võõras tõsist pahameelt sakslaste vastu. See rahvas on endast nii „sisse võetud“, ta mõtlemisviis poliitiliselt nii ühekülgseks ja tuimaks muutunud, et see tõsiseks mureprobleemiks võib saada kogu maailmale.

Selle asemel, et järelmõtlemise-võimuline olla ilmasõja tekkimisest, et tunnistada vähegi selles oma süüdi — Saksa militarismi ja imperialismi vaimu, mis ähvardavalt lehvis üle Euroopa, selle asemel, et mäletada ilmasõja raskusi ja viletsusi, et meele tuletada ta tagajärgi — just ka seda seisukorda, millesse Saksamaa nüüd sattunud, — selle kõige asemel on Saksamaa ilmasõjast tulnud ainult ühe tõe ja ühe õpetusega: Saksamaa on kaotanud — Saksamaa peab võitma!

See ei ole lihtne revanche'i viha, sest lõpude lõpuks ei sundinud keegi Saksamaale sõda peale, ei sundinud teda end sõja vastu valmistama: vastuoksa, Saksamaa valmistas end ilma äravõitmisele, sõjariistatas end selleks aastakümned. Ta kaotas. Ta kaotus oli teenitud karistus militarismi eest, imperialistlike plaanide eest. Sellest peaksid sakslased aru saama, kaotatud sõja tagajärgedega leppima ja neid põhjuseid endast tagandama, mis neid ilmasõjale, kaotusele ja kaotuse rasketele tagajärgedele viis.

Nii vähemalt arvavad Saksamaa sõbrad praegu Saksamaal meeolelu ka kujunevat, kui nad prantslaste vastu halvaksanevad on ja Saksamaa viletsustest kirjutavad.

Kuid nagu ju öeldud, kesk omi viletsusi ei mõtlegi sakslased „pattu kahjatseda.“ Ühekülgne poliitiline enesearmastus ja auahnus, milles neid Friedrich Suurest saadik kasvatatud, nõuab oma vilja: Saksamaa peab saama „üle kõige“; kui nüüd ei õnnestanud, siis õnnestab see hiljem. Sest sakslased on kui juudid — eneste meelest „äravalitud rahvas.“

See „äravalitud rahvas“ on kole vihane, kui Prantsusmaa tema käest tehtud lepingu täitmist nõuab ja, kui seda ei sünni, surveabinõusid tarvitab. Aga mis teha inimesega, kes sinu äravõitmiseks end kakskümmend aastat ette valmistab, siis aga kallale tungides alla jääb? Kahtlemata ei või teda selle eest paitada, ja ei võinud ka võitja Prantsusmaa võidetud Saksamaad ainult kallaletungimise eest tänada.

Prantsuse militarism, millest nüüd tarvili-kuks loetakse ilma uut hädaohtu oletada, on

aga ainult Saksa militarismi vastumilitarism. See on hädamilitarism, enesekaitsemilitarism. Prantsuse enesekaitse nõuab talt Saksamaa nõrgendamist, kuna, nagu ju kirjeldatud, Saksamaa militarism ei mõtlegi raugeda. Mis ka Versaille'i rahulepingust arvata, tal võivad omad puudused olla ja suured puudused, kuid kui Prantsusmaa Saksamaa lihtsalt aitäh eest ära oleks lasknud minna, kes oleks siis garanteerinud, et nõrgendamata Saksamaa temas valitsevate tendentside juures juba mõne aasta pärast uut sõda ei oleks alanud, et oma „au“ jalule seada ja lõpuks ometi näidata, et Saksamaa käib üle kõige.

See võib nende ridade kirjutaja eriarvamine olla, aga Poincaré poliitika Saksamaa suhtes on Euroopa päästmise uuest Euroopa sõjast. Prantsusmaa ei „rõhu“ mitte vaest ja viletsat Saksamaad, vaid tal on palju suurem missioon: Prantsusmaa võitleb praegu maailma rahu eest. Saksamaa, kui militarismi pesa, nõuab nõrgendamist, et Euroopa vähemalt esialgugi rahu saaks. Poliitilistele sentimentalistidele on Prantsusmaa poliitika Saksamaa vastu taevapoole kisendav ülekohus, kuid reaalsel elu malelual on see poliitika kogu maailmale väga kasulik ja tarvilik. Saksamaa peab niivõrd nõrgendatud saama, et ta kogu oma militaristilise vaimu juures uut sõda niipea alata ei suuda. Need mõned aastad, mis ilmasõjast mööda läinud, ei ole Saksamaale uut poliitilist mõtteviisi suutnud tuua. Nähtavasti on tarvis pikemat aega, et sakslased sellest karmust suudaksid vabandada, mis neile aastakümned poliitiliseks usutunnistuseks olnud. Seni aga on tarvis Saksamaad kahjutaks teha. Ja Prantsusmaa, kes ses küsimuses loomulikult kõige rohkem huvitatud, tuleb omades huvides väga hästi ka kogu ilma rahu huvidele vastu.

Troostiks neile, kes Saksamaa kurva saatuse pärast pisaraid valavad, võib oletada, et ka Saksamaale enesele see „Paabeli vangipõlv“ tulevikus väga kasulikuks võib saada: see puhastab ta poliitilist vaimu, ilma milleta pole

võimalik ühtki uut ülesehitamist. Saksamaal peab uus poliitiline orientatsioon loodama, uued sihid ja püüded üles seatama, alles siis võib ta jälle „üle kõige“ hakata olema — mitte oma trummipõrinaga, vaid oma väimuga.

Seni aga, kuni Saksamaa militarismi tagajärgede kibeduskarikat põhjani pole tühjendatud, vaid koguni veel ikka militarismis oma pääsemist näeb, ei sünni ses ka põhjalikku tarvilikku pööret, mis selle rahva puhtaks klaariks talle enesele ja kogu ilmale kahjulikust poliitilisest ühekülsusest.

On ju tõsi, et Saksamaal praegu mingisugune uus poliitiline orientatsioon on, kuid see on väline ja Saksamaa on pärast ilmasõda küll vist ainus revolutsiooni läbi teinud vabariik, kus sisemiselt endine vaim maksma on jäänud. Demokraatlike, mõnikord koguni sotsialistilise vabariigina kummardab Saksamaa põhimõtteid, mis praegu enam igas kuningriigis ei valitse. Ja kui enne sõda monarhistilisel Saksamaal oli opositsioon, siis pole seda, kommunistid maha arvatud, üldpoliitilises mõttes demokraatlisel Saksamaal olemas: endised Saksa opositsionäärid, kes monarhismi ajal militarismi vastased olid, on nüüd juhtival kohal samad rahvuslased ja militaristid, kui enne Wilhelmi ministrid.

Kui üksikud inimesed tihti peavad omade eksisammude pärast raskesti kannatama, siis on see ka rahvaste kohta maksev. Ning õndsad need inimesed ja rahvad, kes oma eksisammude põhjustest aru saavad. Neile on pääsemine ja tulevik kindlustatud. Saksamaa ei tunnista aga veel oma langemise põhjuseid, ei tunnista selle vaimu pankrotti, mis talle majanduslise pankroti toonud, — ja ta Kolgata saab loomulikult edasi kestma. Prantsusmaa on sealjuures ainult saatuslik tegur ja teda süüdistada oleks asjata. Mis oleksid sakslased Prantsusmaal teinud, kui nad võitnud oleksid? Seda ei taha parem ette kujutatagi. Ja ometi oleks see olnud lihtne mõõga võim õiguse üle.

Berliinis, märtsil, 1923.

—o—

KEISER ALEKSANDER II KURBLOOLINE ROMAAN.

MAURICE PALÉOLOGUE. Tõlkinud J. A.

(Järg.)

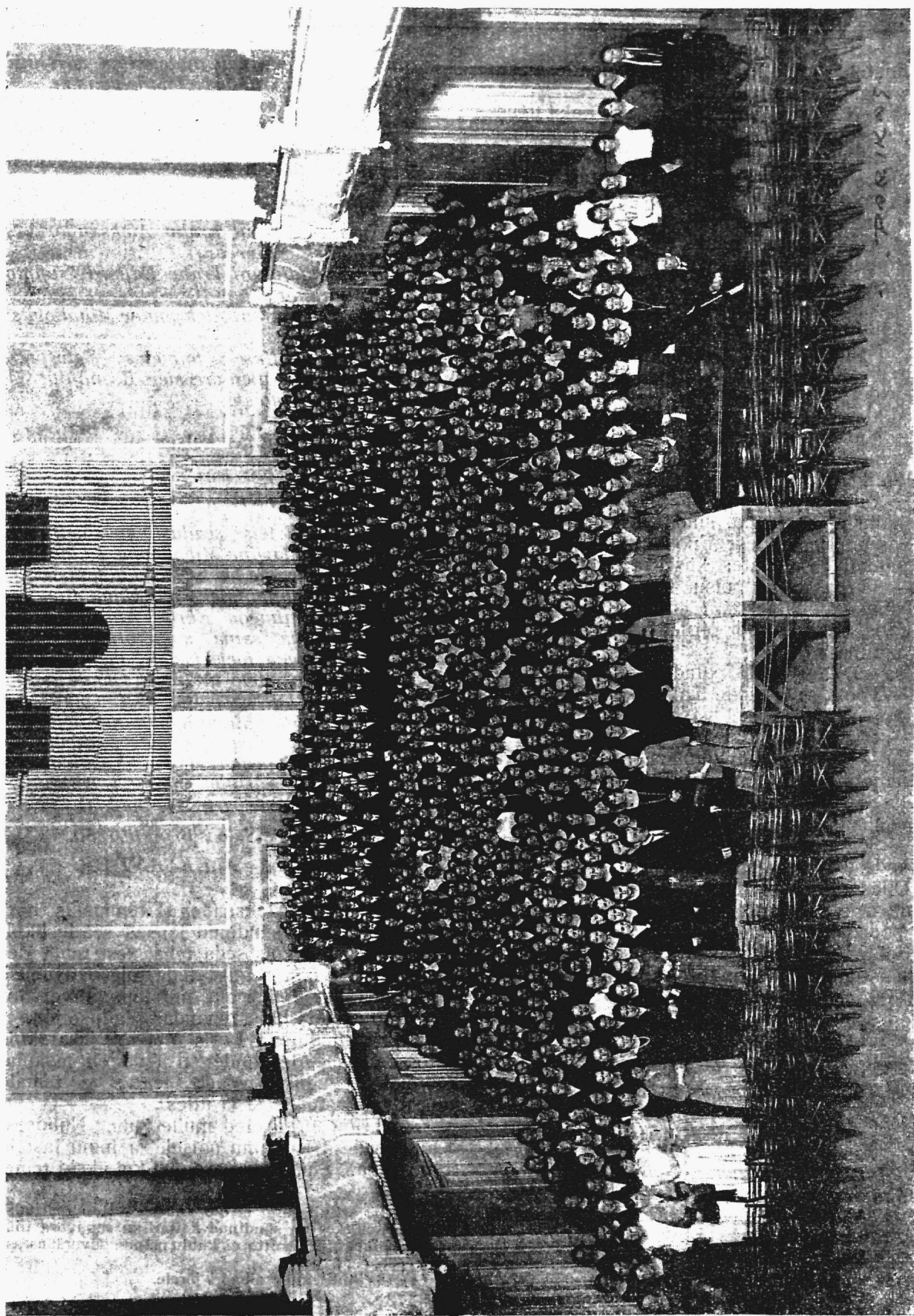
See vaikiv rong läks nüüd kiirel sammul vastupidises sihis läbi pikkade kuluaaride, mis viisid vestibüüli.

Seal tsaar, ikka vaikides, suudles õrnalt oma naist. Siis palus ta teda kõige harilikunaal toonil riideid vahetada ja temaga sõitma tulla. M-lle S.-si poole pöördes, lisas tsaar:

— Teie tulete ka, kallid Vava, ja võtate lapsed kaasa, mõlemad vanemad.

Poole tunni pärast tuli tsaar tagasi, olles vahetanud husaaride univormi kavalegardide tumerohelise kuue vastu.

Nad istusid kalessi: keiser ja vürstinna

VIII. Eesti laulupidu Tallinna segakooride esimene üldproov „Estonia“ kontsertsaalis 24. märtsil s. a.
Sellest proovist võtsid Tallinna segakoorid umbes poolteisttuhande lauljaga osa. Lauljad on asetatud oreli ette lavale ja lava ette saali.

tagumistele kohtadele, m-lle S. nende vastu Georgi ja Olga vahele.

Ihm oli suurepärane. See oli üks neist unustamata päevadest, mil põhjamaa suvi puhkeb õrnas valguses, selges taevasinas ja õnnetunde võluvuses, mis mõne tunniga lunastavad kõik lõpmata pika talve kurbused. Kaless pööras põliste puude alesse, mis keiserliku pargi Pavlovski parkidega ühendab. Siin alles lõpetas Aleksander II vaikimise. Pöördes vaimustatult oma naise poole, ütles ta:

— Liig kaua olen oodanud seda päeva! Neliteistkümmend aastat!.. Milline piin! Mina ei suutnud seda enam välja kannatada. Minul oli alati tundmus, nagu rõhuks miski raske koorem minu südant.

Äkki sai ta nägu traagilise ilme:

— Kardan oma õnne pärast... Kui Jumal teda minult liig vara ei võtaks!

Lühikese mõtlemise järele ütles ta veel:

— Kui minu isa sind oleks tunnud, ta oleks sind palju armastanud, sind... sind!

Siis oma poja Georgi poole pöördes ja teda oma silmadega neelates, küsis ta sellelt:

— Gogo, kallis poisu, tööta mulle, et sa mind kunagi ei unusta.

Laps, kes liig noor oli, et aru saada, kõheles vastamast.

Isa käis aga peale, paludes:

— Tööta seda mulle, kallis poisu!.. Tööta!

Ena pealekäimisel vastas Georg:

— Töotan seda sulle, papa.

Ent keisri nägu tõmbus uuesti kokku. Kahtlemata tekkis temas miski raske, salajane mõte, sest ta oli mõtlik ja ei kõnelenud enam. Äkki sirutas ta sõrme poja poole ja ta sosistas:

— See seal on tõeline venelane... Temas on ainult Vene veri!

Olles nii oma hinge välja kallanud, andis ta kutsarile käsu, kõige lühemat teed koju tagasi pöördma.

Sel päeval laskis tsaar kokku seada oma abielluastumise akti, millest ta pärast järgmise enda allkirjaga kinnitatud ära kirja laskis teha:

Ära kirja õige:

ÄRAKIRI.

ALEKSANDER

Tsarskoje Seloos, 17. juulil 1880).*

A K T

Aastal ükstuhat kaheksasada kaheksakümnendal, kuuendal juulil kell kolm, Tsarskoje Selo väljakirikus Tema Majesteet kõige Venemaa Keiser Aleksander Nikolajevitsh arvas heaks astuda teise sea-

*) 29. juulil uue kalendri järele.

duslikku abiellu koja audaamiga, vürstinna Katariina Mihailovna Dolgorukajaga.

Meie, allakirjutajad, olles isiklikult laulatuse tunnistajaiks, seadsime kokku käesoleva akti ja kinnitame seda oma allkirjadega, 6. juulil 1880.

Algupärand kannab järgmisi allkirju:

Kindraladjutant krahv Aleksander Vladimirovitsh Adlerberg;

Kindraladjutant krahv Eduard Trofimovitsh Baranov;

Kindraladjutant Aleksander Mihailovitsh Rõlejev.

Laulatustalituse toimetas Talvepalee suure kiriku ülempreester Ksenofont Jakovlevitsh Nikolski.

Samal ajal kirjutas keiser alla järgmisele isiklikule ja salajasele ukaasile:

UKAAS VALITSEVALE SENATILE.

*Olles astunud teise seaduslikku abiellu vürstinna Katariina Mihailovna Dolgorukajaga, arvame heaks käskida temale anda sugukonnanimeks vürstinna Jurjevskaja, aunimega Kõrge Aupaistus. Käsime anda sama sugukonnanime sama aunimega meie lastele, meie pojale Georgile, meie tütardele Olgale ja Katariinale, kui ka neile, kes tulevikus võivad sündida. Samuti anname neile kõik õigused, mis kuuluvad seaduslikult sündinud lastele, riigi põhiseaduste art. 14 ja keiserliku suguvõsa kohta käivate määruste art. 147 põhjal. *)*

*Antud Tsarskoje Seloos 6. juulil 1880.**)*

ALEKSANDER.

Selle aktiga Aleksander II tunnustas oma väljaspool abielu sündinud lapsed seaduslikult sündinuks. Ta võis seda teha, sest tema isevalitsejaline võim seadis teda üle igasuguse õigusmõistmise, ja iga akt, mis tema suveräänsusest tahtmisest tekkis, omandas seaduse jõu.

28. juulil kutsuti Loris Melikov Tsarskoje Seloosse. Kui Aleksander II teda oli lasknud vanduda saladust pidada, teatas ta temale oma abielluastumisest ja ütles:

— Tean, et sa oled mulle truu. Nüüdsest pead sa ka minu naisele ja minu lastele truu olema. Sina tead paremini kui ükski teine,

*) Selle artikli järgi ei ole Venemaa troonipärimise õigust lastel, kes on sündinud keiserliku suguvõsa liikmest ja isikust, kes mitte ei kuulu mõnda suveräänsesse suguvõssa.

**) 18. juulil uue kalendri järele.

et minu elu on alaliselt hädaohus. Mind võidakse homme tappa. Kui mind enam ei ole, ära jätta kunagi maha neid olevusi, kes minule nii kallid on. Jään lootma sinu peale, Mihail Tarelovitsh.

Ja kohe viis ta jutu jooksvate asjade peale.

Kolm päeva hiljem jõudis suurvürst troonipärija tagasi tervisveelt Haapsalust, Eesti rannas. Ta kutsuti kohe isa juure, kes temale oma saladuse avaldas ja samad soovitusel tegi, mis Loris-Melikovilegi.

Tsesarevitshil, kes oma ema mälestust väga austas, jätkus siiski moraalsel jõudu rahulikult kuulata seda avaldust, mis teda südame põhjani haavas.

*

Ent poliitika ei kaotanud oma õigusi. Meeled olid väga ärevil. Nähes, et loodetud uuendused tulemata jäid, hakkas vabameelne avalik arvamine kahtlema selles julges mehes, kes riigi juhtimise enda kätte oli võtnud. Diktaator tundis seda, ja kaval nagu ta oli, otsustas ta toime panna kaks teatri-effekti, mis temale ta populariteedi pidid tagasi andma.

Kõigepealt julges ta ühe suletõmbega ära kaotada keiserliku kantselei pahakuulsa kolmanda osakonna, riigi suurinkvisitsiooni. Nikolai I-st saadik manas see osakond esile nii kohutavaid kujutusi, et seltskonnas tema nimegi ei tohtud nimetada. Ajalehed püüdsid teda ainult kaudsete sõnadega tähendada. Ja kui nüüd keisri ukaas kuulutas, et seda neetud ja kohutavat omavoli ja nuuskimise asutust enam ei olnud, oli rõõm kõigil Venemaal suur. Üldises vaimustuses ei pandud tähelegi, et salakantselei ülesanded ja mehanism olid lihtsalt üle antud siseministeriumile, kelle kätte nüüd kõik politseivõim koondus.

Teine teatri-effekt ei olnud mitte vähem

õnnelik. 18. augustil saadi kuulda, et Loris-Melikov oli keisrit palunud temalt võtta diktaatori võimu, mis ülearuseks olla saanud, ja jätta temale harilikud siseministri volitused. Vabameelsed ajalehed, s. t. ajakirjanduse suur enamus, võttis vaimustusega vastu selle tagasipööramise loomulikkudele oludele, ja nad ei väsinud kiitmast Loris-Melikovi patriotismi, lihtsust ja omakasupüüdmatust. Mõned avalikud tegelased tahtsid selles uues orientatsioonis näha koguni tähtsamate uuenduste eelmängu, „seaduspärase arenemise“ koitu. Selle saladusliku sõna „seaduspärane arenemine“ all mõistsid kõik lugejad tol ajal „konstitutsiooni“.

Loris-Melikov ei suutnud aga murda keisri vastupanu. Oppositsiooni liikumine, mis ikka rohkem ja rohkem troonipärija ümber koondus, tegi isevalitseja rahutuks. Isiklikult oleks troonipärija peale kerge olnud mõjuda, sest ta oli loomu poolest arg, kõhelev ja nõrk. Ent tema ümbrus moodustas jõu, millega tuli rehkendada. Anitshkovi palee koosolekutel käis mehi, kes olid tähelepandavad oma veendumuste kindluse, olukordade tundmise, raudse tahtejõu ja poliitilise tegevuse instinkti poolest. Need mehed olid krahv Dimitri Tolstoi, krahv Vorontsov, kindral Ignatjev, vürst Mestsherski, iseäranis aga tuline panslavismi eestvõitleja Katkov ning isevalitsemise ja Vene õigeusu fanaatik Pobedonostsev, sünoodi ülemprokuröör.

Kas oli võimalik troonipärijat nende mõju alt vabastada?

(Järgneb).

Õiendus. Leheküljel 357, teine veerg, on read 18 ja 19, alt lugedes, ümbermurdumisel ära vahetatud. See koht tuleb lugeda nii: Ülempreester ütles viimaks kolm korda sakramentaalse formeli, nimetades iga kord peigmehe keiserlikku aunime. Ta tegi seda tsaari enda otsekohesel käsul, kes jne.

ERNEST RENAN.

Käesoleva aasta 27. veebruaril pühitses Prantsusmaa Ernest Renan'i saja-aastasest sünnipäeva. Ühes Prantsusmaaaga mälestas Renan'i sel puhul koogu kultuuriline Euroopa. Sest aastakümneid on Renan'i vaim valitsenud mitte üksi Prantsusmaa noorsugu, vaid koogu Euroopa vabamaid hingi.

Kitsa silmaringiga kirjatähendarijatele oli ning on Renan jumalasalgaja, pealiskaudsetele kõikteadajatele risiuse kivine õpetuste eitaja; neile aga, kes põhja-

likumalt tema teostesse süvenenud, on ta suur otsija, eritleja ning mõtleja.

Elu-õisani on Renan taotlenud tõde. Prantsusmaa usklikumas maakonnas usklikude vanemate pojana sündinud noor mees pidi preestriks õppima ning andus innukalt, otse kirglikult usuteaduse uurimisele, tehes mitu korda rohkem kui õpetajad temalt nõuda võisid. Et usuküsimusi käsitavaid dokumente mõista nii põhjalikult ja hästi, kui see üldse inimese võimises, õppis noor Renan ühe keele teise

järel. Ladina keelt oskas ta juba poisike- sena, sama Greeka keelt; ei pühakirjasi täsmaliselt aru saada, õppis ta Heebrea, Süüria ning Araabia keelt ja lõpuks, ei tõlkeid võrrelda, ka Saksa keelt. Ent just see täielik andumus kiriku ja usu sisimate saladuste uurimisele tegi temast keiseri. Algkirju uurides ja võrreldes pidi ta paratamata märkama kõik eksitused ja väärtused; pidi leidma hulk vasturääkivaid kohti; pidi nägema kui palju olid hilisemad õpetajad pühadesse raamatutesse paigutanud mõisteid, mida nendes tõepoolest olemas ei olnud. Mida kaugemale jõudis Renan puhtteaduslikkudes - aeoloogilistes ja kee- lelistes - uurimustes, seda kõikumamaks muutus tema usu-alus. Pidi ta loobuma teaduslik- kudest tõsiasjadest, et päästa usk?

Ennem laskis ta pu- runeda sõnadele ja tõe- tedele rajatud isade-usu, lahkus kindlaksmäära- tud tulevikuteelt, jättis armsaks saanud õpeta- jad ja kooli ning asus üksinda, ainsa toetaning juhita ehitama uut tule- vikku, mis pidi pühenda- tud olema tõetunnusta- misele ja teaduslikkudele oisimistele. Kao- tatud usu asemele oli ta omandanud uue usu: usu teadusesse. „*La science est une religion, elle a comme tous les choses religieuses une valeur de tous les jours et tous les instants*“ (Teadus on usk - religioon; temal on igapäevane, igasilmapiilkne väärtus nagu usul); see oli põhimõte, mille heaks ta nüüd elas ja töötas nelikümmend aastat. Oluliselt ei muutunud temale õieti midagi: ta vaatles vaid maailma teisest aknast, - see oli kõik.

Mõistete kujundajana, kultuurtegurina on Renan suur tänapäevani. Stiililt on tema prantsuskeelne proosa kaunim kui ühelgi teisel tema kaasaeõlasel, kõnele- mata suuremast hulgast hilisemal ajal produtseerinud Prantsuse kirjanikkest. Kuid väljaspool Prantsusmaad ja laiemates hul- kades tuntakse teda peaaesjalikult ühe raamatu kaudu. See on tema »Jeesuse

elu«, - suure kultuuraegloolise teose esi- mene osa, mille kirjutamist ta kaua kavat- ses, eeltööna uurides tuhandeid raama- iuid. Tegelikult asus ta kirjutamisele alles teaduslikul reisil »pühale maale« - Pales- tiinasse; ta kirjutas oma teadusliku suur- teose nagu teised luuletajad: spontaan- selt, vallatuna innukast vaimustusest. Pales- tiinas tõusis luuda-rahva aeõluu selge ning ühilase tervikuna tema vaimusilma ette; teadmised ja vaatlused moodustasid üheskoos tiheda vilka ja värvika pildi; iga tõsiasja taõatamiseks oli elu-õhkkond, iga kaju osutus oma aja ning ümbruse kehastu- seks.

Veellevamaks osaks koõu teoses on esime- ne raamat: »Jeesuse elu« - esimene katse ku- jundada Jeesuse suurt ja puhtisikut inimlik- kudes raamides, võluva ja lihtsa looduslapsena. Renan'i Jeesus on selgelt piirdlematu kavata ja teadliku sihita unistaja, kel aimugi pole, et tema- aeõsed poliitikateõela- sed ta teõevuses ja õpe- tustes midagi soovima- tut võisid leida. Renan kujutab Jeesust liig peh- mena, võiks ütelda, lap-

selikuna; kujutab teda kõnelevana ja õpetavana nagu lind laulab, muretuli ja loomusunniliselt. Renan'i kaasaeõlas- tele näib just sõõrane romantiline Jee- sus kõige vastuvõetavam olnud olevat: ta »Jeesuse elu« haaras koõu Euroopa mõtlejaid ning juurdlejaid mingi ilmu- tusena. Neile küll, kes Jeesuses näe- vad Kristust - teadlikku õiguse ja tõe eest võitlejat - on Renan'i Jeesus vast liig nõ- der, liig habras; kuid neidki veetleb »Jee- suse elu« lihtne sõdamlik luule. Vaevalt oleks Renan'i raamat aastakõmneid nii sõõgavalt mõjuda suutnud, kui sel puuduks see luule-helevus, mis lugejat vastu taht- mistki paelab: rohkem kui tõsiasjad on Re- nan'ile poolehoidjaid võitnud ta teoste valdav mõju, mis ei olene mitte ainult tea- dustikkudest faktidest, vaid voolab kirja- niku hingest sõõgavamast sisemusest.

M. S.

Ernest Renan.

JEEUSUSE SURM.*)

Järgmisel päeval läks Jeesus Petaaniast alla Jeruusalemma. Kui ta teekäanakuks Õlimäe harjalt linna nägi paistvat, olla ta nutnud ja lahkumissõnadega linna poole pööranud. Mäe jalal, mõni samm linna väravast, kui ta idamüüri lähedal asuvasse tallu astus, mida Petvaageks nimetati, sai talle viimne lohutus osaks. Sõnum tema tulekust oli juba levinenud. Pühadeks linna tulnud kalilealased rõõmustasid sellest kuuldes väga ja valmistasid temale piduliku vastuvõtu. Toodi emaeasel, kelle kannul nagu tavalikult käis vars. Kalilealased laotasid endi ilusaimad riided eesli selga ja sundisid Jeesust tema seljas aset võtma. Teised laotasid endi riided teele maha ja puistasid haljaid oksid peale. Eelkäiv ning järeltulev hulk kandis palmoksi kätes ja hüüdis: „Hosianna Taaveti pojale! Önnistatud olgu, kes tuleb Issanda nimel!“

„Õpetaja, käse nad vaikida,“ rääkisid variseerid. Kui nemad vaikivad, siis saavad kiivid kisendama,“ vastas Jeesus ja sõitis linna. Jeruusalema elanikud, kes teda ei tunnud, küsisid, kes ta on. „Ta on Jeesus, prohvet Kalilea-maalt,“ vastati neile. Jeruusalem oli tol ajal umbes 50.000 elanikuga linn. Väike sündmus, nagu vähegi tuntud võõra sissesõit või hulga provintslaste päralejõudmine oleks harilikul ajal tingimata tähelepanu äratanud. Kuid enne pühi oli segadus liig suur; sel ajal oli Jeruusalem võõraste päralt. Nende seas võis ärevus kõige suurem olla. Greeka proseliidid, kes pühadeks olid linna saabunud, ihkasid uudishimust aetutena Jeesust näha. Nad pöörasid jüngrite poole; ei tea enam õieti, mis neile vastati.

Jeesus aga ööbis omas armsas külas Petaanias. Kolmel järgneval päeval — esmaspäeval, teisipäeval, kolmapäeval — käis ta ka Jeruusalemas; peale päikese loojaminekut läks ta kas Petaaniasse tagasi või käis taludes Õlimäe läänepoolisel kallakul, kus tal palju sõpru oli.

Suur kurbus näis neil päivil täitvat Jeesuse harilikult nii rõõmsat, päiksepaisteliste hinge. Kõik tema elulookirjeldajad jutustavad kahtluse- ja ahastusevilgetest, raskest võitlusest. „Mu hing on kurb,“ olla ta hüüdnud: „Isa, päästa mind sellest tunnist.“ Hiljem jutustati, ingel olla taevast tulnud teda lohutama. Pal-

jud tõendavad, see juhtunud Ketsemane aias. Jeesus olla vaid vähe maad jüngritest eemale läinud, ainult Peetruse ja mõlemad Sebedeuse pojad olla ta kaasa võtnud. Siis palvetanud ta kummuli maha heites. Meeletu hirm olla teda vandanud; kuid lõpuks loobunud ning allunud ta Jumala tahtmisele. Evangelistid jutustavad, see sündinud viimisel ööl, enne vangistust. Oleks see tõesti nii olnud, siis jääks arusaamatuks, miks Johannes, kes ju Jeesuse heitluse pealtnägijaks pidi olema, neljapäeva õhtu üksikasjalises kirjelduses sellest midagi ei kõnele. Kindel on siiski, et Jeesus noil viimseil päivil raskesti kannatas vabatahtlikult enda peale võetud kohusekoorma all. Inimlik loomus ärkas vilkeks jälle. Ta hakkas oma töö juures kahtlema. Hirm ja nõrkus valdasid teda ja paiskasid ta meeleheitesse, mis oli rängem kui surm. Inimene, kes rahu ja õigustatud elunõuded ohverdab suurele aatele, peab tundma kurba õudust, kui surm esimest korda temale ilmub ja näib, nagu oleks kõik asjata olnud. Võib olla, tulid temale sel vilkel mõned noist liigutavaist mälestusist meele, mis tugevamagi hinge mõõgana läbistavad. Mõtles ta Kalilea kargete allikate peale, millede ta ennast oleks võinud jahutada? Viinapuude ja viigipuude peale, millede all ta oleks võinud istuda? Noorte neitside peale, kes teda oleksid võinud armastada? Sajatas ta mõrudat saatust, mis temale rõõmusid keelas, mis kõigile teistele olid lubatud? Känetes ta, et ta polnud jäänud käsitööliseks Naatsaretis? Me ei tea seda. Sest kõigist neist seesmistest võitlustest ei näi tema jüngrid midagi teadnud olevat.

Ent kindel on, et tema jumalik loomus peagi jälle võitis. Veel võis ta surmast pääseda; ent ta ei tahtnud. Võitis usk oma kutsesse. Ta oli valmis mõrudat karikat tilgatumaks tühjendama.

Petvaage triumf, maameeste julgus, kes Jeruusalema värava ees endi kuninga ja Messiasse tulekut olid pühitsenud — see tegi variseerid ja templi aristokraadid äärmiselt viha-seks. Kesknädalal, 12. niisanil, peeti Joosep Kaivase pool uus koosolek. Otsustati Jeesust viibimata vangistada. Et avalikku korda alal hoida, taheti seda võimalik-tähelepanematult teha.

Kuna paasapühade kaasas, mis sel aastal reede õhtul algasid, suured segadused ja ärevused käisid, siis otsustati asi enne pühi lõpe-

*) Peatükk Ernest Renan'i raamatust „Jeesuse elu.“

tada. Jeesus oji rahvale tuntud; kardeti mäsukatset. Otsustati seepärast Jeesus järgmisel päeval, s. o. neljapäeval, vangistada ja mitte templis, kus ta igapäev käis, vaid kavatseti tutvuneda tema harjumustega ja teda kusagil vaikselt kohas tabada. Preestrite käsilased katsusid jüngritelt nende nõrkust või lihtmeelt kasutades teateid saada. Keerioti Juudas ei annud neile seletamatul põhjusel mitte ainult soovitud teateid, vaid lubas ka — mis otse uskumatu — sõdurite salka juhtida, kes Jeesuse pidi vangistama. Juudase rumalus või kurjus mõjus esimeste kristlaste peale põrutavalt. Seni oli ta Jeesuse jänger olnud nagu teisedki, ta kandis isegi apostli nime; oli imesid teinud ja kurje vaimu välja ajanud. Tema tegu katsuti hiljem põhjendada raha-ahnusega; kuid see pole küllaldane seletus. Tundub imelikuna, et mees, kes oli varahoidjaks ja teadis, et ta isanda surmaga selle ometi kaotaks, väikse rahasumma eest oma kasulikust ametist võis loobuda. Kas Juudas ennast Petaanias pidusöögil saadud noomitusest haavatuna tundis? Ka see ei näi tõenäolike olevat. Johannes kujutab teda algusest peale varjana ja uskmatuna, kuid seegi pole tõenäolike. Võiks ennem oletada kadedust ja tuska; seda oletust toetab eriline viha, mida Johannes tunneb Juudase vastu. Vähem puhtsüdamlikuna kui kaaslastel, võis Juudas enda teadmata omandanud olla oma ametile vastavad kitsarinnalised vaated. Mõisteid pahurpidi käänates, nagu seda vahel juhtub, võis ta ajajooksul hakanud olla laeka huviseid tähtsamaks pidama, kui tegevuse huviseid, millede pärast laegas olemas oli. Laekahoidja võis temas apostli lämmatanud olla. Nurin Petaanias lubab oletada, et ta vahel arvas, isand minevat oma kogudusele liig kalliks. Kahtlemata on see väiklane kokkuhoidmispiüie jüngrite-peres varemgi tuska tekitanud.

Kuigi ma selle juures ei kahtle, et Juudas Keeriotist õpetaja hukkamiseks kaasa aitas, usun ma siiski, et midagi meeletut on needmitest, milledega teda üle külvatakse. Ta eksis, võib olla, ennem rumalusest kui kurjusest. Ta ei suutnud silmapilkselt ärevusele vastu panna. Kuid isegi kui raha-ahnus oleks vaese Juudase pea segaseks teinud, siis ei olnud ta ometi mitte sootuks kõlblustundeta, sest oma eksimise tagajärgi nähes kahetses ta ja surmas enese nagu kõneldakse.

Sellest pilgust peale on iga vilge tähtis ja on inimkonna aegloos suuremat osa mänginud, kui vast muidu aastasadad. Kolmapäev, 13. nisan, on käes. Järgmise päeva õhtul algas paasapäha õhtusöögiga, mil paasatalleke lauale

kanti. Püha kestab seitse päeva, mille jooksul hapendamata leiba süüakse. Esimest ja viimast püha peeti eriti pidulikult. Jüngrid valmistasid juba pühade vastu. Mis puutub Jeesusesse, siis näib nagu oleks ta Juudase teost teadnud ja saatust, mis teda ootas, aimanud. Õhtul söi ta jüngritega viimast korda. See olnud pühade-eelne söömaaeg nagu varem arvati, päevadega eksides. Esimestele kristlastele tähtis neljapäevaõhtune ühine sööming praeguse Ülestõusmise-püha aset, olles uue ühingu kinnitusemärgiks. Igal jüngril olid selle päevaga pühalikumad mälestused seotud; pühad õhtusöömingud said kristliku vagaduse nurkkiviks, edaspidiste välispidiste usukommete aluspõhjaks.

On väljaspool kahtlust, et Jeesuse süda pühalikul söömaaajal üle voolas õrnast armastusest väikse koguduse vastu. Ta puhas, tugev hing vabanes tumedate aimduste rängast koorimast. Igaüks oma sõpradest leidis ta helde sõna. Eriti kahele nende seast — Johannesele ja Peetrusele — avaldas ta hella poolehoidu. Johannes puhkas Jeesuse kõrval pingil, pead õpetaja rinnale toetades. Söömingu lõpu poole oleks Jeesus peaaegu kogemata väljendanud saladuse, mis tema südant painas. „Tõesti,“ sõnas ta: „ütlen teile, üks teie seast annab minu ära.“ See oli lihtmeelsetele meestele põrutav teadaanne; nad vaatasid üksteisele otsa ja igaüks küsiteles iseennast. Ka Juudas oli seal; enk tahtis Jeesus, kes Juudast ei usaldanud, nende sõnade varal tema pilgust või näoilmet kohmetu süütunnistuse lugeda. Kuid trudusetu jänger ei kaotanud kindlust. Ta olla isegi julenud sama kui teisedki küsida: „Õpetaja, olen see mina?“

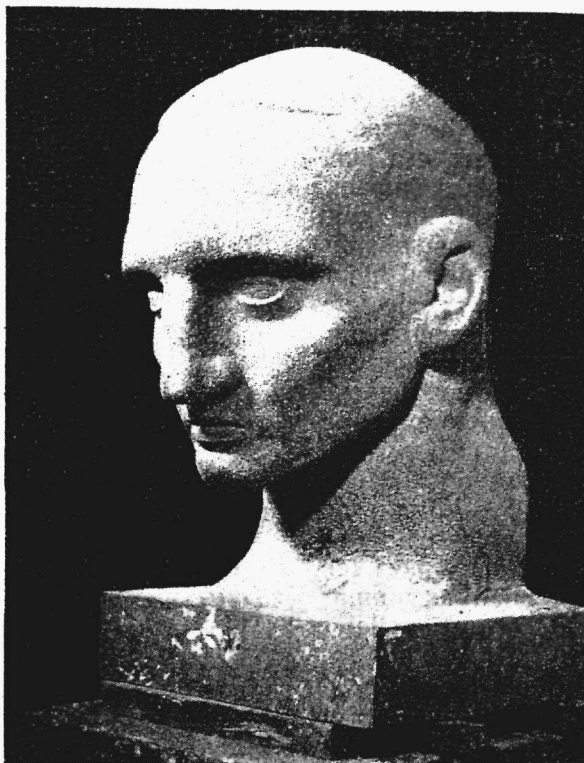
Peetruse hea, aus süda aga tundis suurt piina. Ta andis Johannesele märku, et ta katsuks teada saada, kellest õpetaja oli kõnelenud. Johannes, kes Jeesusega võis kõneleda, ilma et seda teised oleksid kuulnud, palus mõistatust seletada. Jeesus, kes vaid kahtles, ei tahtnud nimesid nimetada; ta käskis Johannest vaadata, kellele ta leivapalukese annab. Ühtlasi andis ta palukese Juudasele. Ainult Johannes ja Peetrus mõistsid, mis see tähendas. Jeesus pööras Juudase poole sõnadega, mis verist etteheidet sisaldasid, ilma et teised oleksid sellest aru saanud. Nad arvasid, Jeesus tegevat korraldusi eelolevaks pühaks. Siis läks Juudas välja.

Seekord ei teadnud jüngrid söömingus midagi iseäralikku näha ega juhtunudki midagi erakordset peale kurbade aimduste, milledest Jeesus jüngritele kõneles, kes tema sõnu aga täiesti ei mõistnud. Kuid peale Jeesuse surma

Näited Soome kunstist.

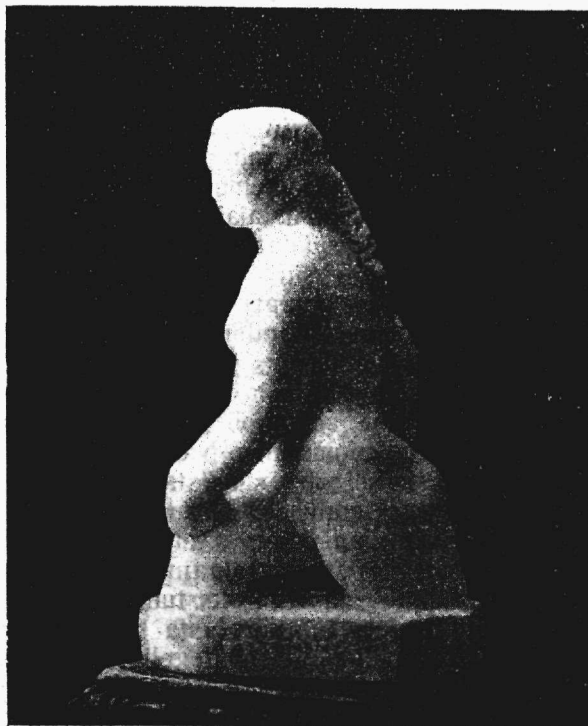
Väinö Aaltonen.
Noor, anderikas kujur Väinö Aaltonen on praegusaja Soome tähtsam meister omal alal. Kõik ta rohkearvulise tööd on märgitud ühemeeliste kiitvate arvustustega ja igaüks uus Aaltoneni teos paneb imestama vaatajat mõtte algupärasuse ja väljenduse meisterlikkusega. Ta marmortööd, nagu „Naine vees“, „Lamesk“, „Pea“ j. t. esitavad kujuri loovat tööd tabava illust-

ratsioonina. Valitsuse, kunstitühingute ja teiste asutuste poolt, kes toetavad Soome kunsti, on Aaltonenile aubindu ja stipendiume annetatud. Ta töötab haruldase energiaga oma tehnika alaliseks täienemiseks. Aaltoneni kujud on otsekui kivinenud kangelased, nägudega, mis ainult valju vaikust avaldavad ja selle läbi kõnelevad. Siin juures kolm näidet Aaltoneni kujudest.

Pea.

Naine vees.

Lamesk.

omandas see sööming suure tähtsuse ja usklikkude kujutus andis sellele müstilise ilme. Armsakssaanud isiku viimsed silmapilgud jäävad alati kõige selgemini meele. Tema viimsetele sõnadele antakse suurem ja sügavam tähendus; aastate jooksul kogunenud mälestused tihenevad neisse vilgetesse. Suurem osa jüngeritest ei näinud õpetajat pärast seda söömaaega enam. See oli lahkumissööming. Siin, nagu mitu korda varemaltki, täitis Jeesus müstilist leiva jagamise kommet. Kuna usklikud hiljem Jeesuse surma kui eneseohverduse peale vaatasid, andsid nad sellele talitusele sügavama tähenduse ja tegid leiva jagamise kombest ususümbooli: leib ja viin muutusid Jeesuse eneseohverduse tähisteks, meele tuletades süütult valatud verd ja süütult surmatud ihu.

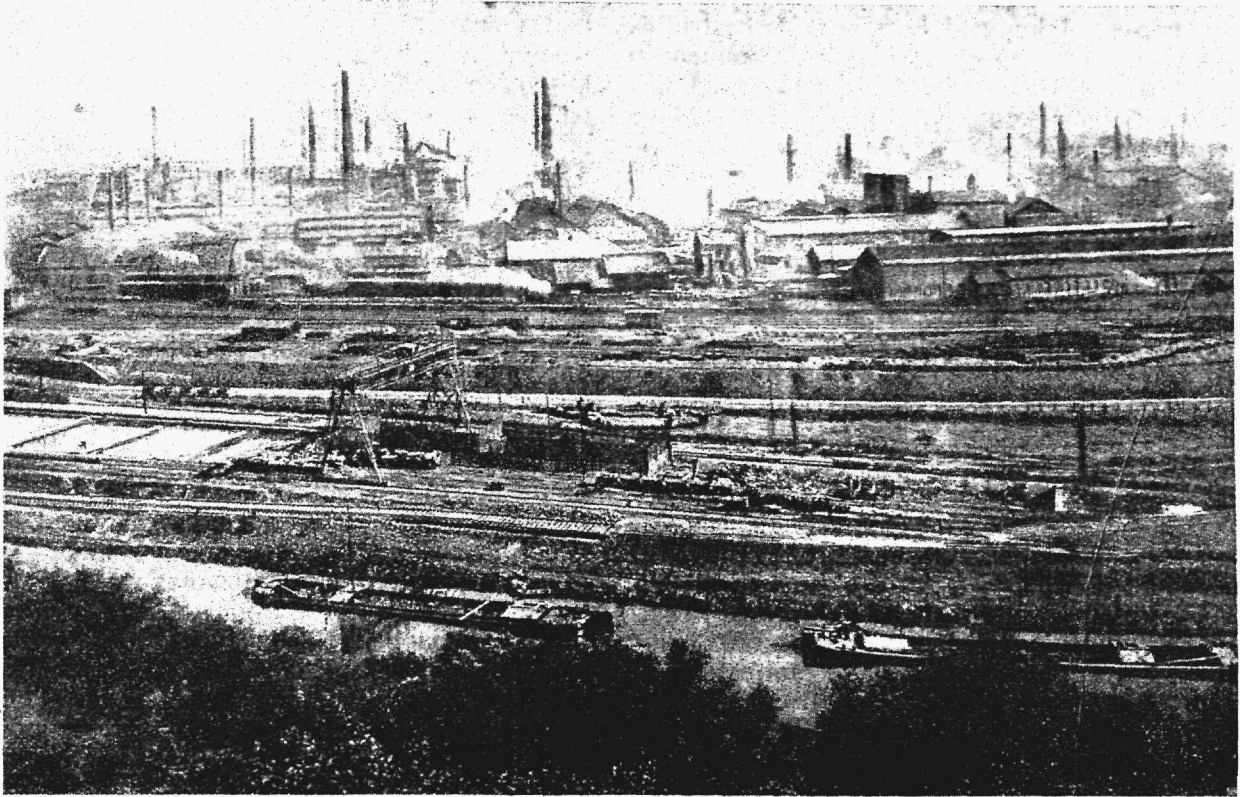
Teine sellelt õhtu-söömingult päritud usukomme oli jalgade pesemine. See komme püsis esimestes kristlikkudes kogudustes kaua, on aga hiljem ununenud. Arvatavasti pesi Jeesus jüngerite jalgu, et neile vennalikus ümmardamises eeskjuu anda. Hiljem anti sellelegi talitusele sügavam tähendus.

Jüngerite viimsed mälestused Jeesusest on küllastatud kristliku armastuse, leplikkuse ja üksteise toetamise manitsustest. Kõik viimse õhtusööminguga ühendatud usukombed on üksmeele ning vendluse tähised. „Uue käsu annan teile“, ütles Jeesus sel viimsel koosviibimis-õhtul: „Armastage üksteist nagu mina teid olen armastanud. Sellest saab igaiüks tundma, et minu jüngrid olete. Minu sulased ei pea te olema, sest sulane ei tea, mis tema isand teeb. Teile aga ütlen: olete minu sõbrad, sest kõik, mis ma oma isalt kuulnud, seda olen teile kuulutanud. Minu käsk teile on: armastage üksteist.“ Veel sel viimsel koosviibimisel tekkisid jüngerite seas kadedus ja tülid esimese kõha pärast. Jeesus tuletas neile meele, et kui tema — nende õpetaja — neid oli ümmardanud, siis nemad seda enam peaksid valmis olema üksteisele alla heitma.

Näib nagu oleks söömingu lõpupoole Jeesuse ahastus ka tema jüngrid vallas. Kõik tundsid, et suur oht õpetajat ähvardab ja raske kriis on tulemas. Vilkeks mõtles Jeesus vastupaneku peale ja kõneles mõõkadest. Jüngeritel oli kaks mõõka. Kuid Jeesus loobus vastupaneku-mõttest kohe, sest ta sai aru, et kohmetud maamehed Jeruusalema võimude sõduritele ei suudaks vastu panna. Peetrus, kes oli täis julgust ja usaldust, vandus, et ta Jeesusega vangimajja ning surma läheb. Harilikul õrnal kombel avaldas Jeesus selle juures kahtlust. Ka kõik teised vandusid sama kui Peetrus, et nad ei nõrke.

Kui söögi-saalist lahkuti, oli õõ käes. Nagu harilikult, läks Jeesus läbi Kedroni oru ning jalutas ühes jüngeritega Ketsemane aeda Õlimäe jalal. Siin istus ta maha. Oma rahuga jüngrid julgustades valvas ta ja palvetas. Jüngrid uinusid magama; äkki ilmus tõrvikute valgusel sõjariistus meeste salk. Need olid keppidega varustatud templi-teenrid — preestrite kaitsevaelased ja korrapidajad — ja nende seltsis Rooma palgaliste sõdurite rühm. Vangistus-käsk tuli ülempreestrit ja sanhedrinilt. Nagu kõik esimesed kristlased üksmeelselt tõendasid, olla Juudas isiklikult salkkonda juhatanud; mõned jutustavad koguni, tema toorus olla nii kaugele läinud, et ta Jeesust äraandmise märgiks suudelnud. Jüngrid katsusid vastu hakata. Üks nendest — Johannese tõendusel oli see Peetrus — tõmbas mõõga ja haavas ülempreestri teenri Malkuse kõrva. Jeesus käskis vastupaneku-katse lõpetada. Ta allus vabatahtlikult võimule. Nõrkadena ja ülivõimu vastu jõuetutena põgenesid jüngrid ja läksid laiali. Ainult Peetrus ja Johannes ei lasknud õpetajat silmist. Ka keegi tundmatu noormees jälgis Jeesust kerges riides. Teda taheti vangistada, kuid ta põgenes, riideid püüdjate kätte jättes.

Preestrite poolt Jeesuse vastu alustatud protsess oli täitsa seaduspärane. Talmud kõneleb õige pikalt protsessidest usu-puhtuse segajate vastu; tähtsamat osa säärastes protsessides mängis kohtunikkuude salakavalus. Kui kedagi usu-salgamises süüdistati, siis kutsuti kaks tunnistajat, kes varju taga peidus püsisid. Kaebealune viidi kõrvalruumi, kus teda üle kuulati, nii et tunnistajad tema vastuseid kuulsid, ilma et tema tunnistajaid oleks näinud. Kaebealuse kõrval süüdati kaks küünalt, et tunnistajad „teda näeksid.“ Siis kästi kaebealust oma usuteotust korrata ja tühjaks tunnistada. Keeldus ta oma veendumust tühistamast, siis viisid seni nägematuiks jäänud tunnistajad ta kohtumaja hoovi, kus ta kividega surnuks visati. Ka Jeesuse vastu oli kaks nägematut palgalist kutsutud tunnistama. Nagu tema jüngerite jutustustest selgub, süüdistati Jeesustki vääropet. ja ususalgamises. Jeesuse vaenlased kavatsesid teda tunnistajate ütelduste ja tema enda sõnade põhjal jumalasalgamises ja Moosese usu võltsimises süüdlaseks tunnistada, teda surma mõista ja Pilatust lasta seda otsust kinnitada. Vaimulik võim oli tegelikult endise ülempreestri Hanani käes. Selle vägeva isiku ette viidigi Jeesus kõige pealt. Hanan küsitles teda tema õpetuste ning jüngerite kohta. Iseteadva uhkusega keeldus Jeesus pikki seletusi

Pilt prantslastest okkupeeritud Ruhri piirkonnast.

andmast. Ta ütles, ta olla avalikult õpetanud; seletas, et ta iial midagi salaja ei olla rääkinud; ta käskis neid küsida, kes tema kõnesid olid kuulnud. See vastus oli täitsa loomulik; kuid võrreldes tavaliku liialdatud aukartusega, millega ülempreestrit käsitleti, tundus see julgena; üks lähedalolijatest olla seepeale Jeesusele kõrvahoobi annud.

Peetrus ja Johannes olid õpetajale Hanani majani järgnenud. Johannes, keda majas tunti, pääsis kergesti sisse; kuid Peetrust peatati ukse juures ja Johannes pidi uksehoidjat paluma, ka teda sisse lasta. Öö oli külm. Peetrus jäi eelruumi ja lähenes siin sütetulele, mille ümber teenijad endid soendasid. Peagi tunti temas kaebealuse poolehoidja. Õnnetu, keda ta Kalilea murrak ära andis, salgas kolm korda. Ta arvas, Jeesus ei võivat teda kuulda ega mõtelnudki kui häbistav tema argus oli. Kuid tema südametunnistus oli ärkvel ja kukelaul tuletas talle meele, mis Jeesus õhtul oli öelnud. Täis sügavat valu läks ta välja ning hakkas nutma.

Kuigi Hanan tõelikult Jeesuse surma algataja oli, polnud temal ometi õigust lõpulikku otsust teha. Ta saatis teda seepärast oma väimehe Kaivase juure, kes ametlikult ülem-

preestri nime kandis. Kaivas — äia pime tööriist — tegi kõik, mis temalt nõuti. Sandherin oli tema pool koos. Algas ülekuulamine, mitu tunnistajat ilmusid tribunaali ette. Jeesus vaikis; ta keeldus oma õpetusi lähemalt selgitamast. Ülempreester olla teda vannutanud ütleva, kas ta Messias olevat; Jeesus olla seda kinnitanud ja ütelnud, taevariik olla lähedal. Kuid Johannes ei kõnele nendest sõnadest midagi; õigem on oletada, et Jeesus ka siin sama vaikis nagu Hanani juures. Ei oleks mõtetki olnud kõneleda. Otsus oli juba varem tehtud, otsiti vaid ettekäändeid. Jeesus tundis seda ega katsunud ennast kaitsta. Õigeusklike juutide seisukohalt vaadates oli ta tööpoolest jumala-teotaja, vastavate usukommete eitaja; ning selle eest ootas teda surm. Ühel häälel tunnistas koosolek Jeesuse süüdlaseks. Ülemnõukogu liikmed, kes salaja tema poole hoidsid, ei olnud koosolekule tulnud ehk jätsid hääled andmata.

Sanhedrinil — juutide ülem-nõukogul — ei olnud õigust surmaotsust täita. Kuid arvesse võttes tolleaegsete Juudamaa võimukandjate keerulisi suhteid, oli Jeesus sellest peale hukkamõistetud. Hommikuni jäi ta sulaste hoole alla, kes teda igaviisi teotasid ning alandasid.

Hommikul kogusid kõrgemad preestrid ja rahvaülemad uuele koosolekule. Sanhedrini otsus vajas Pilatuse kinnitust; sest saadik kui Rooma okkupatsiooniväed maal olid, polnud ülem-nõukogul õigust iseseisvalt surmaotsuseid teha. Et Jeesus Rooma kodanik ei olnud, võis kuberner ehk maavalitseja Pilatus otsuse kinnitada. Kuigi roomlased usu-asjus erapooletuks jäid, kinnitasid nad sagedasti ususeadluste põhjal tehtud otsuseid usu kommete vastu eksimiste asjus. Seisukord oli umbes samasugune nagu India pühalinnades Inglise ülemvalitsuse all.

Preestrite käsilased sidusid Jeesuse ja viisid ta maavalitseja lossi, mis varem oli Heroodese asupaik olnud. Oli reede, 14. niisani kuu päev; päev, mille õhtul paasatalle pidi söödama. Juudid ei võinud roomlaste — paganate — asukohta sisse astuda, sellega oleksid nad endid roojastanud ega oleks siis püha pidada võinud. Nad jäid seepärast välja. Pilatus, kellele nende tulekust oli teatatud, astus väljas asuvale terrassile, mida Gabbata ehk Greeka keeli Lithostrotos nimetati.

Vaevalt kuulis Pilatus süüdistust, kui ta pahameelt avaldas, et teda säärastesse sekeldustesse kisuti. Siis läks ta Jeesusega lossi ruumidesse. Mida siin kõneleti, seda ei või keegi jüngritest teada, sest et pealtkuulajad puudusid. Prokuraator — maavalitseja — Pontius, keda liignim. Pilatuseks kutsuti, ei olnud seni mingis vahekorras uue usulahuga. Ükskõiksena juutide omavaheliste vaieluste vastu, pidas ta kõiki laikusulisi ääretu kujutlusvõime ja meeltesegaduse ohvriteks. Üldiselt ei sallinud ta juute. Veel enam vihkasid juudid teda; nad pidasid teda kõvasüdamliseks, hoolimatuks, süüdistasid teda igasugustes kuritegudes. Äärmised rahvuslased tõendasid, maavalitseja kavatsevat Juudi seadusid hävitada. Kuid kõik, mis me Pilatusest teame, on tõenduseks, et ta hea administraator oli. Juute pidas ta ajast mahajäänuteks ja mõistmatuteks.

Pilatus soovis Jeesust päästa. Võib olla, avaldas kaebeluse rahu ja auväärilikkus tema peale mõju. Kõneldakse, et maavalitseja naine olla Jeesust toetanud; ta näinud kannatlikku kalileameest aknast. Igatahes oli maavalitsejal nõu kõik teha, mis võimalik, et Jeesust päästa. „Juudamaa kuninga“ nimi, millega Jeesust tema vaenlased kutsusid, võis maavalitsejas kõige enam kahtlust äratada. Kuid midagi ei olnud ülekohtusem, kui Jeesust Rooma riigi vastastes sepitsustes süüdistada. Jeesus oli Rooma valitsust ilmaliku võimuna alati tunnustanud. Kuid usklik-vanameelse erakonna liikmed ei häbenenud väärsüüdistustega esine-

mast; nad tõendasid, Jeesus olla keelanud Rooma valitsusele maksusid maksta. Pilatus küsis Jeesuselt, kas ta tõesti juutide kuningas on. Jeesus ei salanud oma mõtteid. Kuid piltlik kõneviis sai tema hukatuseks. „Minu riik pole siit ilmast,“ olla Jeesus muu seas ütelnud. Siis olla ta lähemalt oma riigi laadi seletanud, mille aluspõhjaks tõde ja tõekuulutus. Sellest ülevast idealismist ei saanud Pilatus aru. Kahtlemata avaldas Jeesus tema peale süütu unistaja muljet. Temale kui roomlasele näis tõetung enesepettus olevat. Usuküsimuste arutus oli roomlastele igav ja mõttetu ajaviide.

Maavalitsejale tuli hea mõte, kuis fanaatilise rahva nõuete ja oma õiglustunde vahel kompromiss teha. Oli kombeks enne paasapühi vangistutest üht vabastada. Pilatus tahtis seda kommet Jeesuse heaks kasutada. Ta astus terrassile ja pani ette Jeesust pühade puhul vabastada. Selles ettepanekus oli suurmele kõrval ka osake irooniat. Preestrid nägid endi asja hädaohus olevat. Nad tegutsesid kähku ja sosistasid ootavale rahvahulgale teise vangistatu nime, kes Jeruusalemas väga populäärne oli. Imeliku kokkusattumise tõttu oli temagi nimi Jeesus, liignimega Parrabas. Parrabas oli linnas väga tuntud isik; vangistatud oli ta tapmise pärast mässukatse puhul. Kogu rahvas kisendas: „Vabasta meile Parrabas!“ Ja Pilatus oli kohustatud Parrabast vabaks laskma.

Tema seisukord raskenes. Ta ei tahtnud liig silmatorkavaks teha oma poolehoidu kaebelusele, keda nimetati „Juudamaa kuningaks“. Ta pidi fanaatikute nõudmistele järele andma, ei tahtnud aga verd valada inimeste soovil, keda ta põlgas; seepärast otsustas ta asja naeruvääriliseks teha. Jeesusele antud suurepärase nime pilkeks käskis ta teda piitsutada. Piitsutus oli harilik ristipoomise eel käiv karistus. Võib olla, tahtis Pilatus juute selle eelkaristusega leppima sundida.

Algas alatu stseen. Sõdurid panid Jeesusele punase mantli ümber ja kibuvitstest krooni pähe ning andsid temale pilliroo-kepi kätte. Säärases ehtes viidi ta rahva ette terrassile. Mõõdaminevad sõdurid andsid talle kõrva-hoobe ja pilkasid põlvitades: „Tere, Juudarahva kuningas!“ Teised sülgasid temale näkku ja löid keppidega pähe. Raske mõista, kuis harilikult nii rahulikud ja üleolevad roomlased säärasel kombel iseendid võisid häbistada. Vaevalt olekski Rooma kodanikud seda teinud; kuid Pilatuse väes ei olnud Rooma legionääre, olid vaid palgalised väljamaalased.

Lootis Pilatus nende teotustega Jeesuse elu päästa? Tema katse jäi tagajärjetuks.

Keila alevik.

Kära suurenes ning ähvardas mässuks muutuda. Igast küljest kostsid hüüded: „Poo risti! Poo risti!“ Preestrid kõnelesid järjest ülbeemat keelt ja seletasid, seadus olla hädaohus, kui väärõpetuste laialilaotajat surmaga ei karistata. Pilatus nägi, et tal Jeesust päästes vastuhakkamisega tegemist oleks, mida veriselt maha suruda tuleks. Siiski katsus ta veel aega võita. Ta läks lossi tagasi ja küsis, kust Jeesus pärit, et vastutust enda pealt kõrvaldada. Ta olla Jeesuse isegi Herodes Antipase juure saatnud, kes parajasti Jeruusalemas viibis. Jeesus hoolis vähe neist heatahtlikkudest katsetest. Nagu Kaivase ees, vaikis ta siingi auväärilik-tõsiselt. Pilatust imestama pannes. Väljas muutus kära järjest ähvardavamaks. Kõneldi valjusti kõrgema ametniku lodevusest, kes keisri vaenlast kaitsvat. Rooma valitsuse suurimad vaenlased olid äkki Tiiberiuse ustavateks alamateks saanud, et maavalitsejat majesteedi haavamises süüdistades oma tahtmist teostada. „Ei ole,“ ütlesid nad: „meil kedagi kuningat peale keisri: kes ennast kuningaks teeb, on keisri vastu. Kui maavalitseja selle mehe vabastab, siis ei ole ta keisri sõber.“ See oli nõrgale Pilatusele liig. Juba varem olid juudid keisrile tema peale kaebanud. Ta kartis, et ameti kaotab. Ta andis järele, kõike vastutust juutide peale veeretades. Juudid olla sellega peri olnud ja kisendanud: „Tema veri tulgu meie ja meie laste peale!“

Kuigi Jeesus ainult ususeadluste vastu oli eksinud, läks tema vaenlastel ometi korda teda riigivaenlaseks tembeldada; muidu poleks Pilatus teda kunagi surma mõistnud. Oleks Jeesus Moosese seadluste põhjal hukka mõistetud, siis oleks teda kividega surnuks viskama pida-

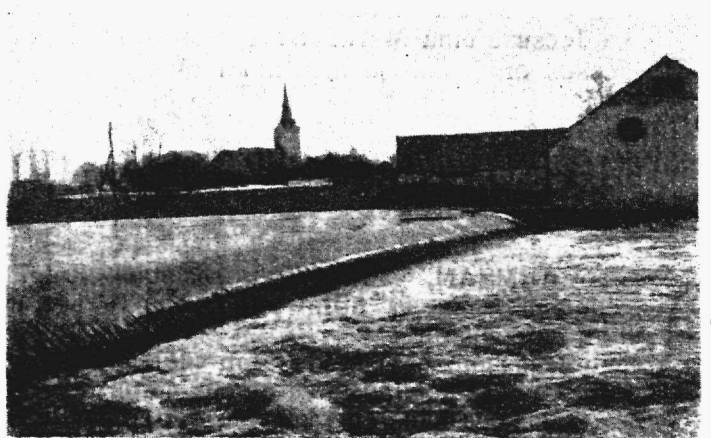
nud. Teda riigivastases kihutustöös süüdistades nõudsid preestrid temale ristisurma. See oli roomlaste karistusviis, määratud orjadele ja kõigile, keda nii alatuks peeti, et neid väärt ei arvatud mõõga läbi surema. Otsuse täideviimine jäi sõdurite hooleks; sest roomlaste juures olid alati sõdurid timukateks. Oli umbes keskpäev. Jeesusele pandi jälle tema enda riided selga; et ühtlasi ka kaks varast surmanuhtlust ootasid, siis viidi need ühes Jeesusega surmamispaigale.

Selle paiga nimi oli Kolgata, see asus väljaspool linna, kuid linnavärava lähedal. Praegu ei ole künka asupaik enam kindel; arvatavasti asus see linnast põhja või põhja-ida pool, õudses kohas, mida suure linna lähedus veel süngemaks tegi.

Surmalemõistetud pidid tapariistu ise kandma. Kuid Jeesus, kehaliselt kahest kaaslasest nõrgem, ei suutnud risti kanda. Rongile tuli keegi Siimon Küreenist põllult tulles vastu; okkupatsiooni-vägedele omase toorusega sundisid sõdurid teda risti kandma. Roomlased ise ei tahtnud häbistavat puud kanda. Hiljem kuulus Siimon vististi kristlaste kogudusse; võimalik, et temalt ongi saadud teated sündmuste kohta, millede pealtnägijaks ta oli. Jüngritest polnud sel vilkel keegi Jeesuse lähedal.

Viimaks jõuti tapakohale. Juutidel oli kombeks surmamõistetutele kanget, uimastavate rohtudega segatud jooki pakkuda, et neid uimastada. Sagedasti pakkusid Jeruusalema naised hukkamõistetutele seda lahkumisjooki; kui aga keegi teine ei tulnud jooki tooma, siis osteti see kogukonna kulul.

Jeesus tõstis karika suu ääre ja lükkas joogi tagasi. Harilikkude kuritegijate uimastusjook ei sobinud tema ülevale isikule. Ta pi-

Keila jõgi kevadel.

das paremaks elust täie teadvusega lahkuda, olles teadlikult surma soovinud ja oodanud. Siis võeti Jeesusel riided seljast ja kinnitati teda ristile. Ristikud olid kaks T kujul teineteise külge köidetud palki. Ristid ei olnud kuigi kõrged; hukkamõistetute jalad ulatusid peaaegu maani. Esiti seati rist püsti, siis kinnitati ohver sinna külge, kätest naelad läbi lüües; vahel naelutati ka jalad risti külge, mõnikord seoti need köitega kinni. Jalgade toeks oli risti külge pakk ehk lauake kinnitatud.

Jeesus kannatas kogu piina täie teadvusega. Kõrvetav janu, ristsurma kohutavam piin, vaevas teda. Ta küsis juua. Risti lähedal seisis anum vee ja äädikaga, Rooma palgaliste sõdurite hariliku joogiga. Üks sõduritest kastas käsna anumasse ja ulatas kepi otsas Jeesuse huulteni. Mõlemad vargad rippusid teine teisel pool Jeesuse kõrval. Hukkamõistetute riided anti harilikult timukatele; ristide juures vahil olles heitsid sõdurid riiete pärast liisku. Ristil rippudes olla Jeesus ütelnud: „Isa, anna neile andeks, sest nad ei tea, mis nad teevad.“

Vastavalt Rooma kombele kinnitati risti latva kolmel keelel pealkiri: „Juutide kuningas“. Selles oli juutide kohta midagi piinlikku ja haavavat. Mõõdaminejad lugesid ja pahan-dasid. Preestrid juhtisid Pilatuse tähepanu selle peale ja ütlesid, et ta pealkirja oleks pidanud valima, millest selgunud oleks, et Jeesus iseennast oli kuningaks nimetanud. Kuid Pilatus, kes asjast juba oli tüdinenud, ei tahtnud pealkirja muuta.

Jüngrid olid põgenenud. Johannes tõendab, et tema risti juures olla viibinud. Ka Jeesuse ustavad naissõbrad, kes Kalileast saadik tema järel käisid, ei olnud temast siingi lahkunud. Maria Kleopas, Maria Magdaleena, Johanna — Kusa naine, — Saloma ja mõned teised seisisid risti lähedal. Johannes jutustab, et ka Jeesuse ema Maria risti juures seisnud; kui Jeesus oma ema ja armsamat jüngrit näinud,

olla ta öelnud: „See on sinu ema!“ ning emale: „See on sinu poeg!“ Kuid teised Jeesuse elu kirjeldajad ei jutusta Jeesuse ema sealolekust ega sellest stseenist midagi.

Peale väikse naistesalga ei näinud Jeesus surma eel muud, kui alatust ja rumalust. Mõõdaminejad teotasid teda. Ta kuulis alatasa rumalaid pilkeid ja viimse valukarjatuse tagedaid moonutusi. „Ah,“ ütles üks: „See on see, kes ennast Jumala pojaks nimetas. Tulgu nüüd tema isa ja päästku teda.“ — „Teisi aitas ta,“ pilkasid mõned: „ja ennast ei saa ta aidata. Kui ta Iisraeli kuningas on, siis astugu ristilt maha ja me tahame teda uskuda!“ Mõned arvasid, et ta Eliast hüüdis ja sõnasid: „Eks näe, kas Elias tuleb ja teda vabastab!“

Taevas oli sänge; maa — nagu igalpool Jeruusalema ümbruskonnas — kuiv ja lage. Vilkeks kaotas Jeesus julguse; ta nägi vaid inimeste tänamatust. Võib olla kahetses, et nende alatute pärast pidi kannatama ja hüüdis: „Jumal, Jumal, miks oled mind maha jätnud!“ Kuid veel kord võitis jumalik instinkt. Seda-mööda, kuis elu ihus kustus, lõi hingetuli leegitsema. Jälle sai ta oma ülesandest teadlikuks; ta uskus, et oma surmaga inimkonna päästab; ta unustas inetud pildid oma jalge ees ning alustas ristil igavest elu inimkonna südames.

Ristsurmaga karistamise eriline metsikus seisis selles, et surmamõistetud ristil veel kolm-neli päeva võisid elada. Verevool kätest lõppes pea ega olnud surmav. Õigeks surmapõhjuseks oli ebaloomulik keha-asend, mille tagajärjeks olid vereringvoolu takistus, hirmus peavalu, südamevaev ja lõpuks liikmete kange-stus. Tugevama kehaehitusega ohvrid surid alles nälja mõjul. Jeesuse õrn kehaehitus päästis teda pikalise vaeva käest. Arvatavasti suri ta juba kolme tunni pärast veresoone katkemise tõttu. Veel mõni vilge enne surma oli ta hää lugev. Äkki karjatas ta valjusti, pea vajus rinnale ning Jeesus heitis hinge.

MÕNED ARMASTUSLAULUD RABINDRANATH TAGORELT.

Eestistand H-a.

„ARMSAM, vaata üles“, sosistas. Kalgilt sõimasin teda ja ütlin: „Mine!“ Ta aga ei liikunud paigalt.

Seisis mu een, hoiden mu mõlemaid käsi. Kõnelin: „Jäta mind!“ Ta aga ei läind.

Ligistas näo mu kõrvale. Heitsin talle pilgu ja ütlin: „Häbene!“ Aga ta ei hoolinud sest.

Mu palet puudutid ta huuled. Väristusin

ning sõnasin: „Julged liig palju“. Ta ei häbenenud.

Lille pistis mu juustesse. Vastasin: „Miski ei suuda aidata!“ Ta aga seisis liikumatuna.

Võttis pärja mu peast ja läks.

Nutan ning küsitlen südant: „Miks ei tule ta tagasi?“

HOIAN TA KÄSI ja surun nad rinnale. Mu kaisutussisse koguda püüan ta armsuse, ta magusa naeratuse rõõvida suudlusin, juua ta tumedaid pilke mu silmiga.

Kuid, ah, kus leida seda? On küll võimas ehk keegi taevalt sundima sina?

Püüan tabada ilu, too põgeneb, jätten vaid keha mu kättesse.

Koju tulen, pettund ning väsinud. Kuis võikski keha puuduta õit, mida ju puudutama peaks vaid hing!

VARA PÄEVAL kuulin sosistust, me sõudvat kord paadin, sina ja mina, üksi, ja keegi hing ilman ei aimavat iial me rännakust ei ühengi sihin, ei ühegille maale.

Rannutul ookeanil, su naeratuse, vaikiva, kuulatava, valvaten, paisuksid siis viiseks mu laulud, vabad kui vood, vabad kõigist sõnade köidikuist.

Kas pole veel aeg? On ehk veel teha tööd? Ennäe, õhtu ju laiutub kaldaile ja merilinnud surevan valgusen lendavad koju oma pesisse.

Kes teab, mil lahtistub köidik ja paat kaob õhe, sarnasena vajuva päikese viimselle kumale.

KÄED PÕIMUVAD KÄTESSE, silmad kiinduvad silmi: nii algab ta, me südamelugu.

On kuuvalge märtsiöö; magust aroomi hennalt kannab tuul; maan lamab mu flööt unustetuna ja su lillepärg — lõpetamatuna.

See armastus sinu ja minu vahel on helge kui laul.

*

Su safranvärvi loor teeb joobnuiks mu silmad. Jasmiinpärjast, mille mulle punusid, väristub mu süda kui kiitusest.

See on mäng andumisest ja keeldumisest, ilmumisest ja peitumisest; vähe naeratust ja vähekeste häbelikkust ning mõningad armsad, otstarbetud tülid.

See armastus sinu ja minu vahel on helge kui laul.

*

Ei ainsatki kavatsust kaugemale tänapäevast, ei ainsatki võitlust võimatu pärast; ei

ainsatki varju mõnutsemisel, ei ainsatki kobamist tumeduste sügavusin.

See armastus sinu ja minu vahel on helge kui laul.

*

Meie ei uita kõigist sõnust igavesse vaikimisse ega siruta me käsi tühjusse, esemete järele sealpool lootust.

Meile on küllalt sest, mida anname, ja küllalt on sest, mida saame.

Meie ei pigista rõõmu välja viimseni, et tast hiljem saavuta vaid kannatuste viina.

See armastus minu ja sinu vahel on helge kui laul.

OLIN ÜKS NOIST paljuist naisist, kes kõik päevad on tegevad vajaliken kodutöin.

Miks minu otsisid üles ja kandsid mu ära me tavalikkuse jahedalt varjupaigalt.

*

On püha salajane armastus. Hiilgab kalliskivina peidet südame hõõgusen. Uudishimuliku päeva valgusen paistab vaid viletsalt tuhmina.

Ah, rebisid puruks mu südame katte ja lagedalle kisksid mu armastuse argse, lõhkuden igaveseks varjuka nurga, millen pesa oli leidnud.

*

Teised naised on jäänd vaid kõik samuks kui ennegi olid.

Pole neist keegi heitnud pilku oma seesmisse olemusse, pole nad teadvad oma eneste saladusest.

Kergelt nad naeratavad ja kergelt nutavad, lobisevad kergelt ja töötavad. Igapäev nad lähevad templi, süütavad lambid ja vett toovad ojast.

*

Lootsin kaitstuks jäävat mu armastuse varjupaigatu külmetuva häbi eest, sina aga pöördusid ära minust.

Ja, su rada on valla su een, mulle kuid oled sa kinnistand iga taandumistee, halasti jätsid mu ilma ette, kes julmilt mind vahib oma laudetute silmiga päevad ning ööd.

SUREMISE SAAR.

GEORG HIRSCHFELDT'i jutustus. Tõlkinud H. P.

Ta leidis koha, kus maabuda võis. Sihikindlalt juhtis ta paadi pehmesse, sõmerasse liiva. Nüüd hüppas ta maale ja tõmbas oma sõiduriista sinna, kus ta tema kindla teadis olevat, kindla ka enese jaoks. Ta tundis saart jalge all. Ta piilus ripsmeteta silmadega ülespoole — lapse hõiskamine oli temas, tahtmine kuning-

likku liigutust teha. Aga seal pistis teda juba kuldse mõõga ots, mis just tema pea kohal rippus. Päike karistas teda kibeda valuga, ja ta karjus kui märter. Aga ta ei võtnud veel ikka mitte muste prille vöö vahelt välja. Ta tahtis värve moonutamata näha.

Bill oli tema juures. Nüüd alles märkas ta

teda, kui ta läbi tolmu kahlas, kõrgemale, graniidi kampade vahel. See vilgatas tema jalga-dest mööda, see tuli ja läks ja tuli tagasi — see näis talle öelda tahtvat, et ta mitte üksinda pole. See oli Bill, tema karjakoer. Aga ta hoidis kumardamast selle kalli looma poole, puudutamast seda, kus varitses igatsus. Kes arteria lahti lõikab, see ei saa enam voolu kinni panna.

„Bill“, ütles ta vaevalt kuuldavalt ja ronis kõrgemale. Viimaks ometi seisis ta kõrgendikul. Uss, kes rohelise- ja kollase-rakilise siidipaelale sarnanes, lipsas minema. Tal oli hea meel, et siin siud elasid. Siis tõstis ta vägisi pea üles, lasi kuldse mõõga otsa aiju tungida ja vaatas mere poole. Sinine piiritu olevus ümbritses saart. Mure kajatas temas, et see saar kaduv asi on. Kui see merest pihustatud — kus on siis tema surelikud aatomid?

Rõõmsalt seisis ta oma sooneliste jalgade peal ja varjas silmi käega, mis raskest palavikus. Bill haukus. Jah, nüüd nägi ta ka seda veel üks kord. Seal, kus õhtu punast haaratuna sina kannikese värviliseks muutus, rändus kauges õudsuses „King Arthur“ kojupoole. Korstna suitsu tume vill mängles läbi puhta eetri. Laev oli hing — hingede peale, mis see ära viis, ei mõtelnud saare isand mitte.

Nemad mõtlesid aga tema peale. Nad seisisid vaikides, ülevas meeleolus, täis häbi laeva lael ja takelvärgi all. Kui surma parvetajad tundsid nad endid selle ees olevat, kelle nad välja lasid ja rõõmsalt läbi lainete tüürimas nägid. Temata tulid nad Inglismaale tagasi. Inglismaale, kus tema kuulsus oli. Ühe mehe tahtmise olid nad täitnud, ühe elava surmamõtte. See oli suur sel väiksel ajal, see kinnitas teenijaid söögi ja une vahel. Kui pronksist kujud vahtisid „King Arthuri“ madrused saare peale, millel veel nime polnud. Ta oli Faröer'ide ja Islandi vahel, aga mitte sõidutee ääres. Tüürimees oli lõiganud terava nurga mere kõrbesse.

Jimmy Heep'ile ei läinud saar korda. Jimmy Heep istus oma järil komandosilla all ning kirjutas märkuste raamatut. Kuna ta oma esimest artiklit kirjutas, tuli talle enese isik meele — muidu ta poleks elanudki. Niisugustena jooksid nüüd tema mõtted: „Homme viib üks lendur käsikirja Orkney-saartelt Londonisse. Siis on artikkel ülehommene „Times'is“. — „Doktor Turner rääkis sõidu ajal vähe, aga ta oli sõbralik iga ühe vastu, kes tema lähedusse julges tulla. Mina isiklikult ei karda mingisugust hädaohtu, kui asi minu kutsesse puutub — ma rääkisin doktor Turneriga mitu korda tema kajuti ukse prao läbi. Pealegi pean ma terveid täiesti immunseteks, kui nad külgebakkamist ei karda. Peale selle olgu kartilikkudele

iseloomudele sellega öeldud: nad võivad julgesti ka edespidi „King Arthuriga“ reisida. Tore laev pole doktor Turneri läbi mitte ära kihvtitud. Ta mõistis ennast ise ühte kajuti, kust ta enam ei lahkunud, ja see kajut saab nii desinfitseeritud. —

Siin kohal murdus pliiaatsil ots ära — Jimmy Heep pidi seda kurja näoga teritama. Siis võttis ta ühe lonksu Brandyt ja kirjutas edasi: „et külgehakkamisest juttugi olla ei või. Pealegi tuleb ju pidalitõbe Inglismaal äärmiselt harva ette. See saab ainult asumaadelt sisse toodud, ja meie valjust karantiinist võis doktor Turner ainult kõrvale hoida, — sõna kõrvale hoida kustutas Jimmy Heep maha — ta parandas: „meie valju karantiini võis doktor Turner täiesti tähelepanemata jätta — sest et ta täiesti oma suurele asjale elas ja kui arst, ennast puutumatu arvas olevat. Tema, kes tuhandeid aidanud, Indias ja Aafrikas — pidi kas tema võimalusse uskuma, et ta veel ise koledamale kõigist haigustest ohvriks langeda võib? Tuletagu ainult meele —“.

Siin kohal sai lehekülg täis. Jimmy Heep tarvitas vaheaegu selleks, et ridu üle lugeda. Nelikümmendkolm — sadaviiskümmend võis neid olla. Kui „Times“ talle seekord kümme naela ei maksa, astub tema kohe „Daily News“ teenistusse.

Ta algas uue lehe peale: „Tuletage meele, kuidas meie kuulus uurija oma piiritu õnnetuse äratundmisele jõudis. Võidurõõmsalt, täiesti terve mehena oli ta Aafrika tagasi tulnud ja kogus Londoni bakterioloogia instituudis lepra-uurimuse surematuid tulemusi. Siis — ühel hommikul — algas tragöödia. Doktor Turner seisis peegli ees, et habet ajada ja äkki jäi tema pilk oma nii ime osava käe külge rippuma. Selle laitmatu naha peal olid tuntud, koledad pruunid plekid! Ainult ühel haigusel oli see esimene tunnus — jutt võis ainult pidalitõbedest olla. Nüüd pidi ta kõige hirmsamat ootama: Inglismaa kuulsamale arstile, inimkonna haategijale Hommiku- ja Öhtumaal — oli haigus külge hakanud! John Turner oli pidalitõbine!“

Jimmy Heep pidi ennast nüüd natuke koguma. Laev hakkas kiikuma, Jimmy Heepil läks süda halvaks ja ta otsis igast taskust küpsiseid. Täie suuga kirjutas ta edasi: „Aga tõsine kangeline teeb kiire otsuse. Nüüdki veel oli John Turneril mõte ligemistest tähtsam, kui iga isiklik õnnetus. Juba Londonis lukustas ta ennast hermeetiliselt, ta andis oma otsused veel ainult kirjalikult teada. Vabatahtlikku maaltväljasaatmist nimetas ta oma ainukeseks olemas-olemise võimaluseks. Kaugel kõigist elavatest tahtis ta oma teadusele elada, kuni surm teda päästab. Talle tuli meele tilluke saar, mil-

lel'nimegi polnud — see oli Shetlandist põhja-ida pool, lõuna-ida pool Islandist, keskmere, juba Jäämeres — seal tahtis ta üksikult elada; ja sinna viisime meie tema. Ma ei jätnud oma vana sõpra Turneri tema viimasel sõidul maha, ma pidin veel kord tal kätt pigistama“...

Siin kohal lõpetas Jimmy Heep tänaseks. Mõlemad viimased laused kustutas ta lühikese kaalumise järele maha — ta tundis Londoni ametvendi, ta oleks naeru alla sattunud. Oli ka võimatu ühel pidalitõbisel kätt pigistada — ettevaatamatu ajakirjanik võis karta, et temast enesest alati kõrvale hoitaks. Ei, ta on väsinud — kajutis kirjutab ta ülejäänud osa. Ta ei tohtinud unustada, „õrna kuulujuttu“ mainimast. See oli daamidele ju kõige huvitavam. Doktor Turneri peeti kihlatuks — mõrsjaga jumalaga jätmata oli ta ära reisinud.

Jimmy Heep hingas sügavalt, et südamepööratust eemale peletada — siis heitis ta pikali ja uinus. Tema viimane mõte oli: Dundees pean ma whisky ostma. Gvendoline joob seda kõige parema meelega. Ta norskas komandosilla all. Üleval seisis kapten ja naeratas. Madrused hakkasid jälle liikuma. Nad ei vaadanud enam sinna poole, kus doktor Turneri saar oli. — —

Üks lühike sõõm — merihoritsont oli õiselt sinine, taevast roheline — miskit ei paistnud enam tardunud joonest. Laev oli silmist

Ed. Tennmann.

Th. Tallmeister.

Ev.-Luteruse kiriku uuenduse eest võitlejad.

H. Pöld.

Tagurluse kaitsja Ev.-Luteruse kirikus.

inimene ja koer ilmusid, kogusid nad õhmunult ühtekokku, aga nad jätsid mulje, kui võiksid nad hammustada.

Saare isand astus nende juure ja silistas nende äravanunud selgu ning näitas karjuse armastust, mis teda täitis. Siin näis iga olevus verest tühjaksjooksvat elu tundvat, sest kollane

Foto Parikas.

kadunud. Vaevaga vaabastab saare isand oma pilgu. Ripsmetatud silmad vaatavad kõrgemale. Seal rändasid loojaläinud päikese viimased tervitused, kui pühalik tõrvikute valgus läbi eetri. Kollased vihud läksid rohelisel kummil laiali. Saare isand jahmatas, sest kuldne mõök oli tema pea kohalt äkki ära võetud.

Külm, mis põhjast tuli, puhkus talle peale. Seal oli Jäämeri.

Ta pööras ennast pikka mööda ära. Ent meri oli igalpool, ja saart võis ta siit igasse suuna näha. Nüüd esimest korda kartis ta. Mitte sellepärast, et inimesed teda maha jätnud, vaid, et ta neid igalpool tundis olevat. Meri kandis inimesi — teda kandis ainult tema saar. Aga tal tuli meele, et tema, elav, veel kohust surnu vastu täitma pidi. Tema eelkäija ootas. Siis sosistas ta „Bill“ ja tundis oma koera palavat keelt ning sammus allapoole.

Tal ei tarvitsenud kaua otsida. All leidis ta kareda, kuivanud rohu. Bill haukus mõnede lammaste peale, kes siin sõid. Need olid pruunid, metsikuks muutunud olevused däämonisilmadega, milles kollane tuluke säras. Kui äkki

tuluke looma silmis muutus pehmemaks ja kummalised kaebelid tulid kitsastest suudest. „Hoolitse meie eest, inimene“ — nii kõlas see. Suur õndsuse-tundmus kerkis tema südamest üles. Tal oli jälle amet, tema päev sai juba uue kohustusega täidetud. Ta polnud mitte siis uhkem, kui ta Buckinghamipalee maha jättis ja inimestehulga aupakkuvate tervituste peale vastas. Siin uskusid ainult metsikud, rõvedad lambad temasse, aga kes teadis, kus oli hinge võim?

„Jää nende juure, Bill,“ ütles ta tasa. „Valva kohvrit.“ Siis otsis ta surnud karjuse onni. See pidi nüüd temale kuuluma. Aga ta pigistas veel kord hambad kokku. Ükski koledus pole talle Indias ja Aafrikas võõraks jäänud. Siin ootas teda küll see kõige suurem koledus, sest ta nägi oma tuleviku peeglit. Ta oli inimesega üksinda, kes oli surnud nii, kuidas temagi kord sureb.

Ei... Ta vahtis tumeda naeratusega oma mõtteviga. Iga elu oli isesugune — iga surm oli isesugune. Nüüd avaldus Looja sügavam arm: ta ei võinud ühelt kõdunevalt raugalt midagi teada saada. Kuidas tema haiguse kätte surrakse, seda teadis ta juba aastate eest. Siin pidi see korda saadetama, mis ainult tema korda saata võis, sest keegi teine pole seda julenud teha. Ta sai päranduseks Domingo onni, ta sai päranduseks Domingo karja, ta pidi tema ka maha matma. Ainult pidalitõbine võis pidalitõbist matta. See oli vana seadus.

Neile seal kaugel oli see kohutav. Siin irvitas võimatus — kes endas vannet ei kannud, see ei võinud tema seadustest aru saada. Sellepärast oli tal hea meel, et ainult vähesed inimesed teadsid, missugust kohut ta veel täitma pidi. Laeval teadis sellest ainult kapten. Madrused uskusid Robinsoni saaresse, ja Inglismaal oli ammu inimestel meelest läinud, et nimetul saarel üle viiekümne aasta pidalitõbine hispaanlane elanud. Faröer'i elanikud otsid temalt puude ning riiete eest lambavillad ära — Faröer'i elanikud olid Dundee's jutustanud, et Domingo nüüd surnud olla. Nad oletasid seda ainult, sest vana tont ei näidanud ennast mitte enam, kui nad viimane kord teda oma paadis olid oodanud. Ta ei ilmunud enam rannale, ta ei visanud enam oma villakompse neile ja ei põgenenud kui arglik loom kaugusse.

Sellega võis ta tõesti üksinda valmis saada. Maa peal polnud palju niisuguseid kohuseid. Nii asus ka mingi pühalikkus temasse, missugust ta veel kunagi polnud tunnud. Kui preester, kes sakramenti tõi, astus ta Domingo onni poole.

Onn oli vaevalt inimese eluaseme sarnane. Paljastel Austraalia neegritel on parem ulualune.

Haisu, mis talle tuttav ja mida ta kui arst ei kartnud, tundis ta juba saja sammu kauguselt. Ta avas ukse — see oli nii habras-test laudadest, et ta lahtitõmbamise juures kokku langes. See mis ta pool-pimedas ruumis nägi, sundis teda seisma jääma. Ka hing jäi tal kinni. Üks nägu vaatas talle otsa, avatud silmadega, oodates, kurjalt violetthämaruses naeratades. Nägu oli surnud ja elas ometi. Seda hävitust, tontlik-kirjut, narrilik-ülevat ei võinud ükski elav luua. Selle hirmus võim oli tugevam, kui iga ettekujutus. Ja viletsus tema ümber ja üksildus — roimari võis see ka pisarateni liigutada.

Saare isand pöördus kõrvale. Ta polnud roimar, ta oli oma rahva lugupeetud poeg ja ometi ei saanud ta nutta. Ja kui ta armetu onni aknast välja vaatas — onn oli leekivas õhtukullas — siis tuli teadmise vaigistav võim jälle tema üle, ja ta mõtles: kõik see kõduneb, sest see õitses kord. Kõik läheb ning tuleb. Magdaleena pidi Kristuse jalgu suudlema.

Ime, mis teda veel palju imesid oodata lasi, valdas teda: selle põrgulikuse kõdunemise haisus jahutas üks lõhn tema kõrbevat kõri, lõhn, mida ta Vales'is Edgarstone'i lossis oli hinganud. Ta vaatas vana pargi hõredasse kaugusse. See-sama päike kuldas pargipuie latvu. Kus mädanevatest koobastest kohutavad surnusilmad pungil vahtisid, kus katkuline viletsus elavat hävitada tahtis, seal ilmus tema ette võrratu armas nägu. Kõigest aru saades, palju andeks andes: Fennimore.

Ta pöördus jälle surnu poole. Kui ta lähemale astus, nägi ta et surnul koer jalge ees lamas — ka see oli surnud. Tarretanud veri kattis loomalaiba pead. Laiba kõrval oli karjuse nuga. Isand oli surres oma teenri tapnud, et teener üksinda ei jääks. Koer, kes karja hoidnud, ei pidanud sellele kallale tungima. See oli surnu testament.

Saare isand sai temast aru ning naeratas. Siis asus ta tööle, nii kuidas ta Aafrikaski oli teinud. Ta tõstis laiba üles, kandis selle välja ja viis selle saare ainukese kaevuni. Siin pesi ta teda, kuni ta jälle inimesele sarnanes, kogu ni hispaanlaselegi sarnanes, kes kunagi noor oli olnud, suursugusemajast tulnud, uhketest emasilmadest saadetud ja elu küüntest oli hävitatud.

Ka räbalad riided pesi ta puhtaks, tappis neist söödikud ning laotas nad puhastatud surnu üle. Ilm oli jahedaks läinud — laip võis väljas lebada. Ainult raisakulli pidi tähele panema, kes violetis taevas tiirles. Kui kull laskuda tahtis, hüüdis saare isand imelikult kõlava häälega: „Siin pole raibe!“ ja laskis tema

peale. Siis tõsis tiivuline rõõvel õhku ega tulnud enam tagasi.

Läks juba pimedaks, aga julge töötaja ei lakanud. Ta kaevas haa sünda koha peale — tööriistad oli ta onnist leidnud. Kui ta mõne tunni pärast valmis oli, hingeldades ja vaarudes piiritu jõupingutuse pärast, vaatas ta taeva poole. Nüüd kummutas juba tema kohal öö sätendav võlv. Tähemiriaadid laulsid tummas taevakooris. Niisuguse kaitse all peaks inime ennast üksikuna tundma?

Aga ta ei unustanud end seda nähes — ta tahtis luua ning lõpetada. „Öö on tema surmapüha“, sosistas ta. Siis päästis ta linad laiba ümbert lahti ja toimetas matmist. Ta ei tunnud ühtki palvet. Ent enne kui ta inimese haa kinni ajas, tuli talle koer meele.

Ta tõi ka koera, kes muldset söngi palus. Kaua kaalus ta, kas looma inimesega ühte peaks matma. Veel kord vaatas ta sätendava võlvi poole — siis teadis ta, mis tegema pidi. Ta mattis koera inimese lähedale, natuke maad allapoole. Kui ka see oli sündinud, noogutas ta rahulolles pead.

Ent nüüd kerkis küsimus: Sa oled surmani jõuetu — kuhu tahad sa ise jääda?

Väljas tarretaks ta ära; puhus jääne ööõhk. Onnis, missugusena ta selle leidnud, lämbuks ta ära; aga ta ei tahtnud miskit vähem kui kiiret surma. Kunagi pole ta enesele nii väärkuslikuna paistnud. Bill kaitse tema kohvrit, kus elutöö sees oli. Ta tundis igatsust oma raamatute ja tööriistade järele.

„Tähendab, ei aita midagi,“ sosistas ta. Ei aita tõesti midagi. Pean ühe joonega valmis saama.“

Ta pühkis, küütris ning tuulutas onni, kuni käed verised olid. Selleks ajaks, kui koidupuna idas kiirgama hakkas, tegi ta onni tööpoolest elatavaks. Täiesti roidunult roomas ta Billi juure ja lasi temal kohvri onnini vedada — ta ise ei suutnud seda. Aga enne, kui ta end vaibale pikali viskas — mitte samakohta, kus surnu oli lamanud — söötis ta veel koera. Ta ise jõi ainult ühe klaasi toredat Malaga viina, mis Fennimore talle läkitanud.

Ta valas seda omale kugistades kõrri. Siis kadus tal mõistus ja ta magas kuni päike jälle merde vajuma hakkas.

Niipea kui ta üles oli ärrganud, otsustas ta tervena välja minna ning haiget endas igal ajal tähele panna. Naeratava üleolekuga löikas ta oma olemuse pooleks ja seisis arstina inimese ees. Esimest korda sai ta aru, mis oli üksildus. Üksildus oli see kaksik-olek, iseenesega üksinda-olek.

Ta hoigas. Siis raputas ta vihaselt pead ning tungis edasi. Ta kahetses väga, et juba jälle õhtu oli. Ta ei tahtnud kallist aega enam magamise peale kulutada.

Moodne — ekspressionistiline skulptuur.

Kirjanik

Herwarth Walden.

Näitleja

William Wauer.

Kuni jälle öö saabub, tahtis ta oma riiki tundma õppida. Ümber saare oli vaevarikas minna, põhjas seisis selle kallas lugematu hulgest kaljudest koos. Ent see ülesronimine, sagedasti vahutavatest murdlainetest ümbritsetud, oli kui magus meelitus. Arst vabastas inimese. Ta ronis palavikust elustatult kui piraat üle kaljutippude.

Noor tarvis olla! Mis sellest, kui veri natuke kiiremini jooksis? Ta nägi veel. Ta võpatas. Kiiresti arvas ta välja, missugusel haiguse staadiumil ta pimedaks jääb. Ta oli küllalt sagedasti tähele pannud, et lepra silmanägemise rõõvib. Tulid rasked põletikud, nõrk kaitse päikese vastu. Ta peab ometi vähema pahe valima. Kas veel mitu aastat pimedada mutina kobada — siis oli see ükskõik, kas katakombides või sellel hiilgaval saarel; või muste prille kanda, mis iga värvi võltsisid ning igavest hämarust töotasid.

Ta istus kari otsa, vaatas veel kord ringi, tundis ähvardavat kõrvetust ning tõmbas siis pikkamööda prillid vöö vahelt välja. Kui ta need oli ette pannud, seisis Bill tema ees ja vaatas talle nii imestanult otsa, et tema isand esimest korda jälle naerma pidi. Kui imelikult see kõlas — inimese naer selles vaikus. Ent see äratas uue heli, kahina ja kohina, äkilise, kartliku, läheduses. Inimene kohkus, haaras oma püssi järele, Bill urises — juba heljusid mets-luiged üle vee. Nende suured, hallid tiivad särasid õhtupäikeses. Kütt ei lasknud.

Luikesid võis ta verejanuta vaadata. Aga ta tõusis üles ja ronis ettevaatlikult alla vee juure. Ta tahtis välja uurida, kus pesitsesid linnud. Oli kaelamurdvalt järsk — Bill jäi üles ja ei julenud oma isandale järgida. Isand vaatas naerdes tema poole ülesse ja ta hambad lõgisesid, sest tema palavik-kuumad jalad olid külmades murdlainetes. Siis leidis ta, mis ta oli otsinud. Luige pesas siplesid pojad, palju munakoori vedeles ümberringi.

Ta ei puudutanud midagi. Nad läksid jälle ülespoole ühe laia kiviranga poole, mis kõrgele väljaulatades saart kroonis. Bill urises jälle, ja tema isand jäi võpatades seisma. Üks iseäralik rahvas oli kõrgel aset võtnud. Kui tumedast marmorist raiutud, paljapealised, kaha-valvurrudega ning suurte, tarkade silmadega. Nad pidasid vaikides oma õhtutundi.

Need hülged kujutasid enestele ette, et nad saare üle valitsevad. Kunagi pole nad sliin inimest kohanud. Domingot nad inimeseks ei pidanud — see võis neist vennalikult mööda komberdada. Siin ei elanud ühtki koletist, kes kõuetsünnitavast torust surmavat tina läkitas. Siin ei olnud raha ega kaubitsemist.

Kõik see näis tumeda marmorirahva tarkade silmade taga seisvat. Nüüd tuli jälle inime, üks, kes neile koledatele Islandi saarel sarnases, aga nad usaldasid teda. Ta kandis kõuetsünnitavat toru, terava hammastega koer järgis talle, aga see oli võimata, et ta kui mõrtsukas tuli. Liigutatult nägi saare isand, kuidas talle tema rahvas truuduse vannet vandus. Jõud jäi abituks, hulk ei tunnud ennast üle olevat. Vaigiti ning lasti kummalist käskijat läbi ridade minna.

Bill vaatas põnevusega oma isandale otsa. Käsuta ei teinud ta miskit — ka tegid vägevad loomad tema arglikuks. Ta surus saba jalgade vahele ja tal kadus väiksemgi jahihimu. Haiget inimest valdas aga veel kord terve ülemeal. Kui ta oma imelikust rahvast mööda läks, tundis ta enese keisri olevat: ta tõmbas kübara peast ning teretas rahvast naeratava armulikusega.

See liigutus, uus ning äkiline, mõjus kui märguanne. Äkitselt tõusis liikumine marmorikujude seas. Inimlikult hoiatav kutse juhi poolt siis tormas ta juba üle pea voogudesse. Terve kari jooksis talle järele. Kui rasked kotid veeresid nad sulpsatades vette. See põgenemine oli nii naljakas oma abituses, see pilt nii üllatav, et kuningas kari veerel seisis ning naerupärast külge hoidis. Bill haukus kõvasti.

Aga see oli talle liig. Naer käristas kopsu. Äkitselt langes haige kokku ja arstil tuli meele, missugune tema seisukord oli. Bill kummardas ennast mõlemate üle. Ta lakkus mõistusetu isandat, kuni see jälle üles ärkas. Siis tõusis John

Turner pikkamööda maast üles, naeratas veel kord, surus valu rinnus maha ning läks kobades edasi.

Tänaseks lõpetas ta kaljusid mööda rändamise. Enne öö kätte jõudmist tahtis ta lambad ära talitada ning siis tööd teha.

Väljas lainetas meri ja laulis unelaulu; tema tahtmine oli aga ärkvel. Ta luges ning kirjutas, kuni kõik äkitselt tema ümber halliks muutus. Asjad hakkasid hüppama. Oli ta ennast üle aru väsitanud? Ei — hommik oli saabunud.

Kaks tundi und oli kui kakskümmend. Ta nägi unes oma surnud vanemaid. Birminghami kohtunik sammus rõõmsa poisiga läbi vanade uulitsate. Proua Dorothy lükkas oma poja otsalt valkjad juuksed kõrvale. Kui ta üles ärkas ja vanemaid oma auväärilistesse haudadesse tagasi nägi astuvat, siis mõtles ta: „Kui targalt nad oma lootuses surid. Nüüd võiksid nad endid petetud tunda, ja ometi täidan ma kõik nende lootused“.

Ta võttis oma vanemate puhtad kujud uude päeva kaasa. Bill ootas väljas ning näis hukkudes jutustavat, et parte lasta võiks; et võiks kajaka mune korjata. Oli tormine jahiilm. Ent ainult nõrgalt andsid inimese kõhusoovid ennast tunda. Ta raputas pead, laskis Billile ühe pardi maha ja jõi ise ainult rõõska lambapiima. Ta teadis selgesti, mida keha tarvitas, et vaimu mitte maha jätta.

Nii jooksis aja liivakell. Ta nägi seda, aga ta armastas seda kui Jumala palet. Nädalad möödusid, kuud — varsti; varsti oli ta kogu aasta saarel olnud (nii tundis seda üksiolija, mitte vangipõlvest murtud). Tema töö edenes ning libises kui suur rahulik käsi üle aastaegade vahetuse. Vaikus ja torm, palavus ja külm — kõik see ümbritses kaugelt loojat inimest. Tema tahtmine oli see, mis teda kaitses. Tema ülesanne oli see, mis teda hirmuta jättis.

Midagi kohutavat kohises temast mööda. Sügistorm lõhkus ühel ööl saare lõunakalda. Kui hommikul valgud valguse eest võitlesid, mürisesid vood ainult sada sammu inimese majast kaugemal. See sünnitas tunde täis sügavat muret. Kui vesi temalt tema töö võtab, siis võtab ka tema enese. Aga vesi küürutas koeralikult ning taganes. Onn jäi puutumata. Talve üksildus oli veel ähvardavam kui sügistorm. Meri oli must ja saar pruun kui kari. Lambad määgisid laudas ja Bill kolaski seinu, nagu kuulataks ta suurt nuttu. Ühel õhtul näisid hiiglasuured vaimude kujud saarele lähenevat. Üle musta merepinna libisesid nad pikkamööda lähemale oma valgete, vägevate liikmetega. Üksiklane seisis küürus, käed ristis ning ootas neid. Kui nad saare külje poolt mööda ujusid, tema saare poole vahtides, tundis

ta nad ära: need olid jäämäed, mis põhja poolt tulid.

Lõunast tulevate kevade käskjalgade vastu

Trepioja Kloogal.

Vesi langeb aste astmelt alla, millest oja ka nimetuse saanud.

pidi vastupanek veel suurem olema. Nad tulid kristallist paatides ja kiikusid vee mägedel ega vajunud mitte. „Nüüd õitsevad Wales'i aasad“ — nii kõnelesid nende lõhnad. „Fennimore!“ kõlas äkki läbi õhtutunni. Noppis ta nüüdki kannikesi? Kas valmistas talle iga uus kevad meeldivaid kingitusi?

Fennimore oli noor, ja John Turner ei teadnud, mis ta tema lahkumise pärast läbi elanud.

Paat tuli neli korda aastas. Faröeri kalurid olid kohustatud pidalitõbist söögiainetega, riietega, puudega varustama. Teati, mida tema saar pakkuda võib ja mida üks vaene haige sealt omale hankida võib. Nii ei aidanud inimesed doktor Turneri mitte rohkem kui Hispaania lambakarjast. Ta ei tahtnud ega oodanudki seda teisiti. Nii kui rābaldunud karjuski, kelle ta kunagi oli maha matnud, märkas ta paati, mis heeringalaeva pealt alla lasti. Nii kui Domingogi iskas ta oma villad lõunapoolsele leetseljale ning jooksis siis ära, et ennast onnis

varjata. Pikaldaste aerulöökidega, millest hirm ning usaldamatus välja paistsid, sõudsid Faröeri elanikud saare juure. Need olid vana-de pojad — nende isad olid julgemad. Nad maabusid, panid oma paki maha ja pöörasid villaga kiiresti paati tagasi. Naeratades vaatles pidalitõbine seda lapselikku ärevust, millega nad oma heeringalaeva poole tüürisid.

Oli ta kunagi kartnud haigeid vaatama minna, neid puudutada, neid süüta, neid ravitseda, nädalate viisi, nende kannatuste viimse astmeni?

Aga inimesi oli tugevaid ning nõrku — ta teadis seda. Tugevateks jäid ainult nende emad. Ta ootas, kuni „avitajad“ jälle oma laevani olid jõudnud — siis läks ta Billiga leetseljale ja tõi varandused koju. Mis teda aga alati kui ootus piinas, see polnud kunagi kehalik tarve. Ta polnud mõni vaene, tundmatu lambakarjus, ta on Londoni kuulsast perekonnast pärit, ta kandis kuulsat nime, ning tema saatust äratas suursugustes naistes ikka jälle uuesti romantilise kaastundmuse. Londonis oli ühing, mis tema niine kandis, unistuste ja teada-tahtmise tungi kõrval ei mõistnud need daamid muud teha, kui üksiklasele kõige valitumaid söögiaineid saata. Kaks korda oli ta juba oma kirjades palunud sellest kombest loobuda — see oli asjata. Heategu sai neile inimestele mõnususeks.

Nii kuhjus tema ümber niisuguseid asju, mida ta siin tarvitada ei saanud. Asjad, mis teda vaimus Londoni kandsid, pidid saarel ära kuivama. Isegi Billi ei võinud ta nendega süüta. Palju läks hukka. Suure vaevaga kaevast ta viimaks haua, kuhu ta ülejäägi mattis.

Leetse.

Leetse rand, Baltiski lähedal.

Ühel päeval sundisid virmalisea teda välja jääma. Tööd ei saanud ta täna mitte

teha, ainult vaadelda ning oma hinge vaadelda.

Ja midagi kujunes purpurist taeva-merele. Mis sinna tekkis oli üks nimi: neli silpi armsad ning vägevad, ta võis neid lugeda.

Fennimore vaikus.

Ta oli talle selle eest tänulik, et ta lady'dest kõrvale hoidis, ent ta ei suutnud sellest aru saada, et ta ikka veel vaikida võis.

Ta pole teda haavanud. Fennimore pidi teadma, miks ta jumalaga jätmata sellele saarele reisinud.

Järgmisel hommikul ei näinud ta enam virmalisi, aga ta suutis vaevalt üles tõusta. Mitte ehmunult, külma rahuga tegi ta kindlaks, et haigus edenes. Nahaerutuse piina võis ainult see ära kannatada, kes seda vaatles. Temal läks see korda. Ta seisis oma haigeveodi ees, katsus läbi oma haledalt kerratõmbunud nina ning uuris muhuhaavu, mitte et nende valu vaigistada, vaid et nende sisemust tundma õppida. Mädanevat mürki lasi ta ise mihkudest välja. See oli talle kallim kui Londonist läkitatud shampanjér. Shampanjér vedeles väljas hauas — oma haige vere piisad hoidis ta hoolega mikroskoobi jaoks alal.

Temas muutus kõik üsna selgeks ning rahulikuks. Tal oli viljakandvat tööd. Midagi suurt ilmutas talle tema piinatud mina. Ta nägi lepra bakteeriaid. Nii selgesti polnud ta nende lustilikku kiha kunagi näinud. Nüüd nägi ta nõrka võimalust, neid ka hävitada võivat. Mis nähtavaks sai, oli ka tapetav. Õige abinõu pärast oli ta muretu. Tal oli ju veel kolm aastat aega, selle ajaga leiab ta selle juba. Ta suudles mikroskoopi, ja neljas kord langes ta minestusse.

Minestusest ärkas ta alles kolmekümnekuue tunni pärast. Ta katsus ennast — ei, ta polnud surnud. Ta tundis isegi nälga, tal oli parem. Ahnelt haaras ta lady'de valge leiva järele ning õnnistas kaastundlikke daame. Kui Fennimore selle talle oleks läkitanud! — Aga kolm raasukest küllastasid teda, ja mõruda ilmega tundis ta ennast uue töö jaoks küllalt tugeva olevat.

„Varsti teadis ta, et ta teise tempo valima pidi. Ta pidi haiguse astet tähele panema. Ta tarvitas nüüd instrumentide taga istumiseks minutite asemel tunde. Tema nahk oli hüppav tuli, ja silmad — siin avaldus kõige halvem: ta pidi vaevaga iga sõna lugema.

Seda enam pidi ta võimalikult vähe aega kaotama. See oli kõik, mis ta otsustas. „Kahju, et ma enam juua ei tohi — see mõte tuli talle ka veel. Ta tegi hoolika mõõtmise järele kindlaks, et tal oli kolmkümmendüheksa ja pool kraadi palavikku. Selle märkis ta ka üles.

Järgmisel hommikul tõmbus tema pahem käsi rusikasse. Tal oli võimata sõrmi sirgeks ajada. Ta tänas Jumalat, et see mitte parem käsi polnud ja mõtles: nüüd kukuvad sõrmed varsti küljest ära. Sagedasti nägin seda teiste juures — saan esimene olema, kes seda enese juures näha saab. Iga astet saan üles märkima. Olen uudishimulik kui laps jõuluõhtul. Üldiselt on minus veel kaunis palju elu. Kuidas võiksin muidu iseenele närbumist tunda?

Palavik langes jälle. Ta võis karkude najal, mis vanadest laudadest voolinud, alla randa minna. Horitsondil pilvemüüride vahel näis kauge, õnnis maa olevat. Hõbe-roheliselt säras see, ja üksiklane nägi Fennimore'i selles kauge valguses. Elas ta muile asjadele? Oli ta kannataja unustanud?

Fennimore'i perekonnas oli naine, kes aastasadade kestes kui kirjanik edasi elas. Sellelt naiselt oli pärit sõna: „Ma põlgan teadust!“ Nüüd kõneles Fennimore nii. Külm naeratus sädeles Fennimore'i valgel näol. Fennimore ei uskunud enam millegisse, ta ei lootnud enam millegi peale, aga lõpuks armastas ta iseennast. Selles oli tema süüdi. Kunagi oli Fennimore mitte-teadja olnud, kuivamatu armuallikas.

Ta seisis lakkuvate voogude ees ning tõstis omad käed. Parema käsi võis veel sõrmi laiuli ajada, pahem jäi rusikasse. „Unusta mind!“ lalises ta. —

Päeva läbi tegi ta kõvasti tööd. Nii ei teadnud ta, mis väljas sündis. Lahtisel merel peatus Inglise aurulaev. See oli võõra kursi võtnud ning lasi paadi alla. Paati aga hüppas ainult üks ahtake, hele kuju. Sibikindlalt sõudis naine üle rahuliku mere saare poole. Ta tahtis pidalitõbise saarel maabuda. Jõõrast ja hardusest käristatud, vahtisid merimehed talle järgi.

Fennimore tõmbas oma paadi liivasse. Veel kord pööras ta ennast ümber ning noogutas aurulaeva poole. Ta tundis oma taga Inglismaa kaastundmust — selle peanoogutusega viskas ta selle minema, viskas õhku. Siin oli ta vaba. Siin oli klooster. Siin oli eesmärk.

Ta sammus ülespoole, ootusest hingetu. Kus seisis tema maja? Karedalt puhus põhjatuul. Lühike, valge seelik lehvis pruunide jalasäärte ümber. Sandaalidest paistsid jalad, mis Windsor'is tantsinud ning India mägedest üles roninud. Mustjas-siniselt säras ta pilk.

Nüüd jäi ta seisma ning lükkas ägedalt heledad juuksed otsa pealt kõrvale. Kui visatud pall, jooksis üks olevus tema poole. Ikka jälle hüppas see tema najale. Bill oli tema lõhna tunnud, Bill oli tema ära tunnud.

„Ära ütle seda talle“, sosistas Fennimore. „Me peame teda säästma“.

Ta suudles koera, võttis kaelarihmast kinni ning lasi ennast edasi viia. Tormilikult rebis koer teda edasi üle saare pruuni lainte, lamastest mööda, kes võõrastades määgisid, ja siis jõudsid nad onni juure.

„Heida maha, Bill,“ ütles Fennimore vaevalt kuuldavalt. Koer kuulas sõna — ta sai aru, milles asi seisis. Siis kaalus Fennimore'i südamlilik armastus natuke järgi ning arvas õige tee leidnud olevat. Paberilehele kirjutas ta sõnad: „Uni nõuab tõelisust. Me suudame ainult seda, mida suudame.“ Selle lehe kinnitas ta Billi kaelarihma külge ja lasi koera, kes talle naerva tarkusega otsa vaatas, majja lipsata.

Arst istus, vaikselt põledes, oma mikroskoobi taga. Ta oli batsilluse hävituse jälgile saanud, ootuse pühalikud kellalöögid kumisesid tema veres. Nüüd märkas ta Billi, kes ennast tema vastu litsus. „Ole vagusi,“ palus ta, „ole vagusi, arnsam — ära eksita mind.“

Bill ei jätnud järgi, ja vihaseks ei võinud tema isand saada. Imestades pani ta töö kõrvale ning otsis erutatud sõbra läbi. Varsi oli tal leht käes: „Uni nõuab tõelisust. Me suudame ainult seda, mida suudame.“

Kes oli seda kirjutanud? Kes andis selle sulle, Bill?

Nii tahtis ta küsida, aga tema mahasurutud mina vastas selle peale, mis nähtav mina küsida tahtis. Ta tundis seda käekirja — tal tulid teised kirjad meele.

Tulemeri. Aga see ei hoidnud teda tagasi, ta astus läbi hävitava hõõguse, ta tahtis teada, kas und näeb. Ukse avausel seisis Fennimore. Ta nägi seda ning langes põlvili. Kui Fennimore ennast tema üle kummardas ja teda puudutas, põrkas ta röökides tagasi: „Sa ei tohi mitte!“ „Ma pean“, kuulis ta veel. Siis langes ta minestusse. —

Kahe päeva pärast ärkas ta alles üles.

Kui tema mõistus jälle koitma hakkas, nägi ta Fennimore'i enese ees. „Uni nõuab tõelisust. Me suudame ainult seda, mida suudame.“ Fennimore oli see. Fennimore istus tema haigevoodil. Fennimore ravitses teda.

„Nüüd on see möödas,“ mõtles ta. „Nüüd on mind naine ometi äraandjaks teinud.“

Järgmisel hetkel armastas ta teda palavamini kui kunagi enne. See jumaldamine andis tema hingele täieliku tervise jõu. Ta paranes sel tunnil. Ta nägi silmadega, mis midagi hirmsast hävinemisest ei teadnud. Ta ei tunnud oma halba lõhna, ta ei teadnud midagi mädanevatel haavadel. Veel kord vajus ta õndsasse unistusse.

Fennimore teadis seda. Ta luges seda. Ta luges seda tema pilgu viimasest särast. Ta tegi talle seda meelehead, et teda nägi niisu-

gusena, kui ta oli olnud. Ta surus maha vaenuliku hirmu.

„John,“ ütles Fennimore koletisele, kes tema ees lamas.

„Tunned sa mind veel ära?“

Fennimore vaigistas tema umbusku: „Kui sina mind veel ära tunnend?“

„Mispärast sa tulid?“

„Mispärast?“

Tema küsimise kordamine kõlas kui sphääriride muusika. Ta tõstis pea üles ning kuulatas: „Pidid sa tulema?“

„Ma pidin.“

„Aga sa ei tohi mitte ohvriks langeda.“

„Kuidas võib midu.“

„Sa ei tohi mitte!...“

Ta vingerdas piiritu piina käes. Ent Fennimore jäi kindlaks. Tundide kaupa võitles Fennimore tema pärast. Siis ta murdus, et pikka-mööda Fennimore'i käte hoole all uue kuldse kuju omandada. Fennimore tilgutask balsami tema hävinevasse ihusse. Fennimore oli tema oma — ta pidi seda uskuma. „Mina, niisugune karrikatuur!“ hoigas ta veel kord. Siis läks see aga mööda. Ta magas kui jahedalt ning tervendavalt salvitud. Palavik langes veel madalamale. Ta lamas kui surnu.

„Vangis olin inimeste juures, kes sinu vastu kurjategijad olid.“

„Fennimore, ma valisin ise oma saatuse.“

„Kunagi poleks nad tohtinud sind välja saata. Nad kartsid sind — nad pole sind kunagi armastanud. Nüüd peavad nad sind metsloomaks, ning sina tahad neid päästa.“

„Ja mis sa tundsid, kui ma jumalaga jätmata ära olin sõitnud? Üks aasta on sellest möödunud.“

„Ära küsi mult seda, John. Olgu sulle küllalt, et ma selle aja üle olen elanud. Sa pidasid mind tingimata araks. Sa mõtlesid, ka tema on üks lady. Ent sa jäid mulle selleks, mis sa olid. Üle kõigi piinade seisis sinu vaim. Rohkem polnud mulle ka tarvis.“

„Fennimore —“

„Tule välja — me tahame mereõhku sisse hingata,“ ütles Fennimore.

„Seal saad sa mind valguses näha.“

„Ma tahan sind valguses näha.“

Fennimore viis tema onni ette. Õhtu põles kui sünge Jumala pühamees.

„Vaata mulle nüüd otsa“, sosistas ta. Kurjalt kõlas see.

Fennimore vaatas talle otsa. Pisarateta nutis tema silmad, aga ta naeratas ja noogutas pead. „Kas ma pole mitte kole?“ küsis John Turner.

Fennimore raputas pead.

„Sinu süda petab sind. Ma tean seda — ma olen kõndiv surm“.

„Me oleme kui esimesed inimesed, aga vanet ei saa me mitte edasi külvama“, ütles Fennimore ühel õhtul.

Ta vahtis Fennimore'ile kaua otsa, ja see ei teadnud mitte, mispärast. Siis, kui ta väiksesse peeglist vaatas, mis tema vöö küljes ripus, teadis ta seda: tema põse peal oli pruun plekk. Mitte midagi ilmas ei võinud seda ära pesta. Fennimore värises, aga nüüdki noogutas ta pead. Alandlikkus oli see, mis John Turnerilt enesevalitsemise rõõvis. Ta jooksis välja, mässas murdlaintes ja alles öösel tuli ta tagasi.

Siis istus ta Fennimore'i magamisaseme ette.

Fennimore silitas tema käevarre kontsu. — „Ma tean küll, mis sind nii kohutas“, ütles ta. Tema hääl kõlas kui liblikalend läbi ruumi. „Aga nii peab see ju olema — varem või hiljem. Ma ootasin seda, ja sina tead seda kõige paremini — eks ole nii?“

John Turner vaikis. Ta istus kui must kivi-mass. Ainuke tulesäde paistis — tema silm, mis veel nägi.

„Teeb see sulle haiget? küsis Fennimore. „Mulle sünnitab see head meelt. Nüüd olen päriselt sinu juures. Nüüd tahan kõike kannatada, mis sina oled kannatanud“.

„Pean sulle seda kõige viimast ütlema, Fennimore“.

„Kas ma seda veel ei tea?“

„Sõnamurdja olen — oma vande olen ma murdnud — kurjategijaks olen selle läbi saanud, et sina minu juures oled, ja ometi olen nii puhas — ma ei suuda seda mõistatust lahendada“.

„Jäta see. Me oleme inimesed“.

„Kõrge ning madal, taevast ning põrgu — ma ei mõista vahet teha. Aga on midagi, Fennimore — seda ei suuda ega ei tohi ma mitte“.

„Minuga võid sa seda teha“.

„Ka sinuga mitte, Fennimore. Ära kohku mitte, jää rahulikuks, ingliske — ma ei või näha, kui sa haiguse kätte kõduned“.

„On see sulle võimatu?“

„Jah. Võimatu“.

„Sellepärast, et sa mind armastad?“

John Turner vaikis. Fennimore sai temast aru ja küsis: „Ja mis peab sündima?“

„Kõik veel! . . . Aita mulle, sina minu ainuke, minu töö lõpetada ning siis sure ühes minuga! Ma näitasin sulle malailaste klaasikest!“

„Kihvt?“

„Sellest jätkub meile mõlemale. Me võtame teine teise ümbert kinni ning tardume. Kas see pole mitte terve see ime?“

„Ja enne lõpetame meie sinu töö?“

„Jah, Fennimore!“

Fennimore vaikis — siis sai ta sellest aru. — „Siis tahan ma Jumalat paluda, John“, ütles ta kogeledes, „et ta mind pikkamööda kõduneda laseks, et sa enne kui klaasikesest rüüpad mind veel niisugusena näeksid, kui ma olin“.

Nad sõlmisid lepingu. Nüüd ei avaldanud nad enam ühtegi kahtlevat sõna. Nad töötasid ühiselt, nii kui vanast Vales'iski. Kaks jõudu, ühte hõõgunud, löid tarvilikku. Aasta jooksul oli käsikiri lõpetatud. Nad pakkisid selle hoolsalt mikroskoopide ja präparaatidega sisse ja mässisid veel lambavillad, mis nad püganud, ümber, nii et õige suur pakk sai.

Aeg jõudis kätte, kus faröerlaste paat nende saare randa pidi tulema. Juba oli heeringalaev, mille pealt paat alla lasti, kauguses näha. Seekord kandis Fennimore paki lõunarannale, sest John Turner ei saanud seda enam teha. Naeratades vaatas ta Fennimore'ile järele, kuidas see tema elutööd leetseljale tassis. Veel oli Fennimore sale ning kaunis ja puhta näoga — Jumal oli tema palvet kuulda võtnud — ainult lonkamine, mida ta üliinimliku jõuga varjas, näitas haiguse edenemist.

Murega — täis armastust — pani ta paki liiva peale. Siis nägi John Turner, kuidas ta seda suudles ja ta tuli nii kiiresti kui ta suutis tema juure tagasi. Mõlemad vaatlesid peidus olles faröerlasi, kuidas nad tulid ja maabusid, ikka veel nii ettevaatlikult ja umbusklikult kui alati. Kähku viskasid nad oma pakid maha ja võtsid villad, mis John Turneril elutööd varjasid, kaasa.

Heeringalaev sõitis lõuna poole. — „Nüüd võime meie ka minna“, ütles arst ja pani käe oma naise ümber.

„Vaatame veel enne, mida nad meile tõid“, vastas Fennimore. John Turner naeratas — ainult naine võis niisugust viimast soovi avaldada.

Ta tegi Fennimore'ile seda meelehead. Nad läksid leetseljale ja avasid paki. Seekord sisaldas pakk ühe ainukese kirja. Kõik muu jäi sinna, kus ta oli. Kirja aga lugesid mõlemad ühiselt. Kiri tuli kuninga kabinetist, see sisal-

Hinnata ei anna, kuid palju odavamalt kui teised, müün oma kauplusest kõiksuguseid **raamatuid.**

J. E. MEIGAS,
RAAMATUKAUPLUS

TALLINNAS

TALLINNAS

das doktor John Turneri, kes oli suur märter inimkonna teenistuses, aadeliseisusesse tõstmist.

Mees ja naine vahetasid ühe pilgu. See oli naeratus, ja nende tummad huuled kõnelesid: vaene kuningas.

„Nii kohtab kõik teine teist — andmine ning võtmine“, ütles mees. „Nad teevad mind rüütliks ja saavad minu töö. Aga meie teine teise omad.“

„Nüüd lähme“, ütles naine.

John Turner noogutas pead — aga siis vaatas ta äkitselt nõlvakust alla ja tõstis püssi palgesse.

„Mis sa teha tahad?“ küsis Fennimore kohkunult.

„Peaaegu oleks ma viimase kohuse ära unustanud.“

Ta lasi oma koera maha, kes praegu isanda üles leidis.

ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

„See pole kindlasti mitte õige. Tugev ei ole irooniline. Iroonilistest inimestest on mul alati kahju, nad on kannatajad. Neil pole lootust.“

„Sina loodad veel?“ küsis Churgin ruttu.

„Ma ei tea isegi.“

„Ja mind pead irooniliseks nõrkusest?“

„Väsimusest, Churgin.“

„Oled naeruväärt otsekohene! Järelikult oled vist eba-aus.“

Krasski naeris südamest.

„Jah, oled häbematu siga“, ütles Churgin kiitvalt ja vaatles teda vaimustatult nagu lihalooma väärtust hinnates. Siis kuulatas ta, lukutas ukse ja läks seinakapi juure.

„Konjak“, ütles ta: „suurvürsti konjak! Väike tagavara on veel järel. Tead, Stepan, armastan konjaki!“

„Tean“, vastas Krasski.

„Kuis sa seda ütled, paplik aristokraat! Pudel ees või taga, — ma ei ole enam juut, olen rikutud, olen venelane.“

Stepan tegi kerge liigutuse parema õlaga.

„Rahvuslane!“ ütles Churgin: „Su liigutus oli kõik-venelase oma!“

Krasski vaatles teda tõsiselt ja küsivalt.

„Ära karda“, lohutas Churgin: „Ma pole enam verikoer. Olen väsinud. Male ja viin ja — kuid seda ei taha sa kuulda!“

„Ei!“ ütles Krasski läilusega.

„Oled minu soosik, Stepan! Sinule ei tehta midagi.“

„Naljakas“, vastas Stepan: „harilikult on teil naised lemmikuteks, kui võimule pääsete! Aleksandril oli naine!“

„Ah“, naeris Churgin: „Nad jät ta ei vaadanudki. Ta ei armastanud naisi ega mehi.“

„Ta oli suur mees. Rahvas kõneleb temast ikka veel.“

„Sul on õigus. Ta ei joonud ka mitte“, üt-

les Churgin: „Tule, näitan alasti pildikesi“, lihas ta juure, kui Stepan kurvalt vaikis.

„Ma ei taha neid näha.“

„Mehi ega naisi?“

„Ei!“

„Järelikult tahad suurvaim olla?“ naeris

Churgin: „Kuis ma sind läbi näen! Olen hea psükoloog!“

„Seda sa oled“, sõnas Krasski lahkelt.

„On sul õdesid?“ küsis Churgin.

„Kolm!“

„Ilusad?“

„Jah.“

„Miks ei too sa neid siia? Kui sinule sarnanevad, peavad nad veetlevad olema! Oled ilus, väga ilus, Stepan!“

„Ära kõnele minuga nii! Kutsun sõduri, kui tahad!“

„Eesel, oskan valida!“

Churgin jõi. Krasski vaatas akna poole, väljas kumas suvi. Linn vaikis.

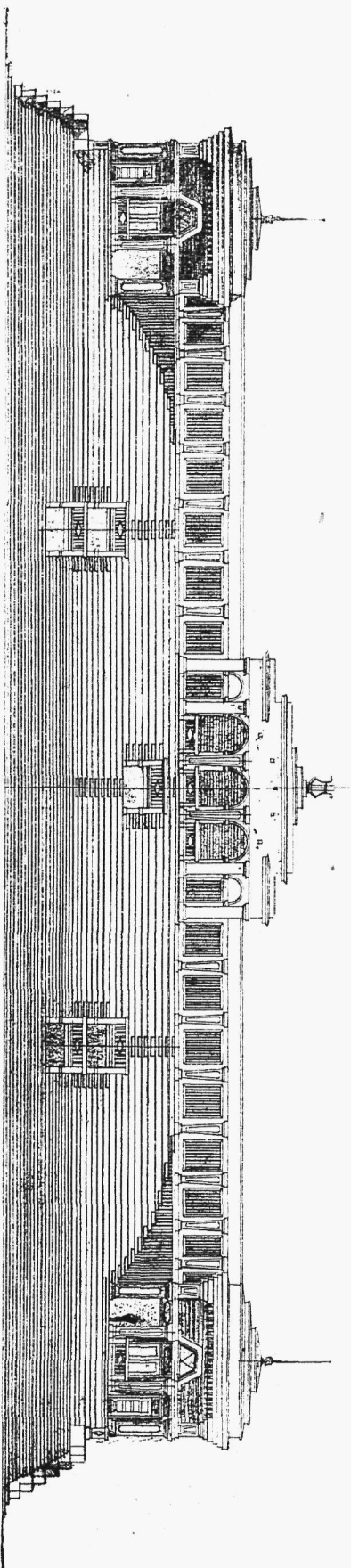
„Olen väga kurbmeelne, kui ennast õieti vaatlen“, ütles Churgin: „Kui joon, siis igatsen vaikset surma. Olen liig venestunud; ma ei ole enam juut. Vist suren varsi.“

Krasski mängis malefiguritega, paigutas torni torni peale. Churgin vaatles teda õndsalt.

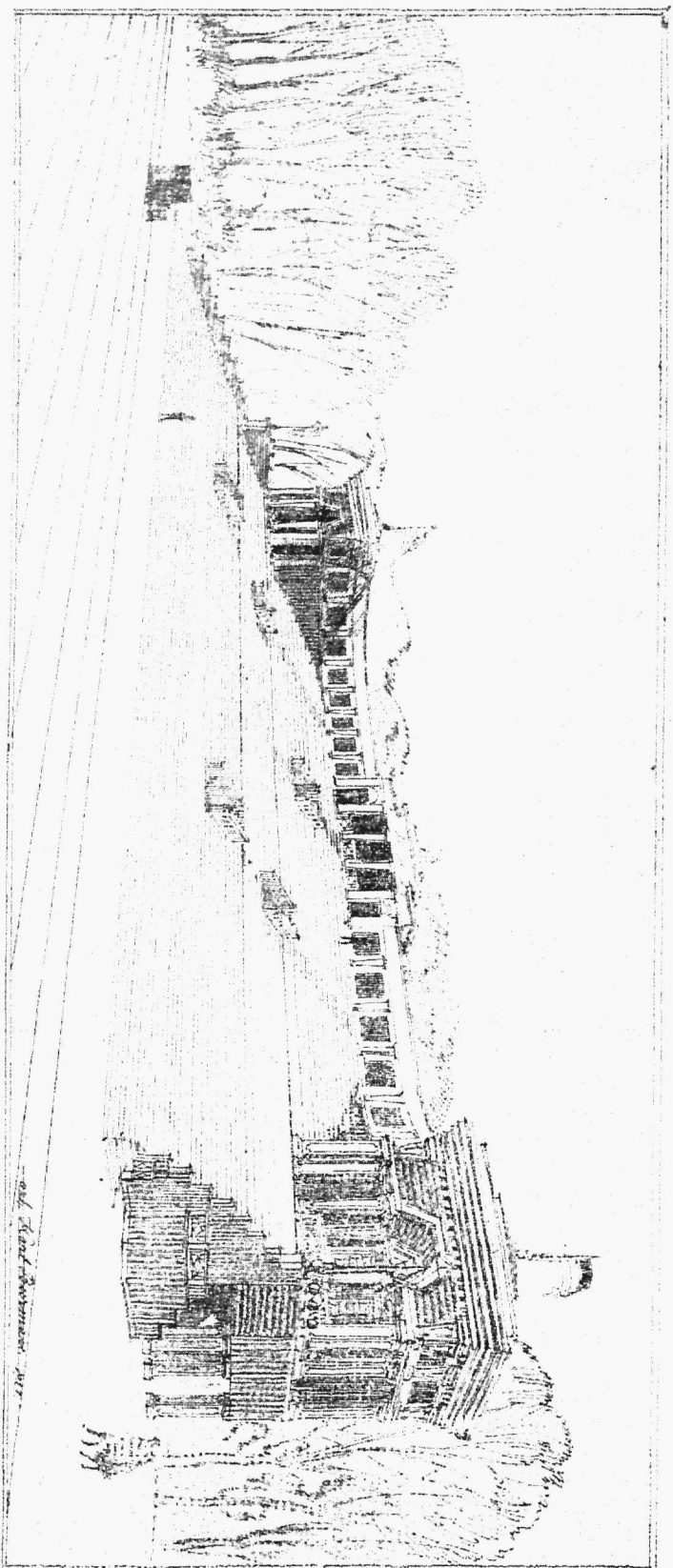
„Räägi midagi“, ütles ta: „Kui räägid, sumiseb su hääl läbi laua. Kui pulsi vastu lauda hoian, voolab su hääl otse mu verre ja erutab mind!“

Krasski ei ütelnud midagi; Churgin vahtis aineti tema sõrmi.

„Kogu lossis ei kõnele võib olla ainuski inimene. Kuigi siin nii palju pulte on, millede ees kirjutajad istuvad, kel midagi teha ei ole. Inimesed on liig väsinud kõnelemiseks. Olen tüdinunud juhtivaks jõuks olemisest“, ütles ta siis: „Tee sina kõik, jah? Juhi Venemaa saatust, kas tahad? Nimepidi võin mina seda teha.“

VIII. Eesti laulupidu lava eeskilje kavand.

VIII. Eesti laulupidu lava kavand pildina.

VIII. Eesti laulupidu peetakse iga-aastases Tallinnas Kadrioru rohelisel aasal, kuhu ehitatakse laululava 10,000 laulja jaoks arhitekt Karl Burmanni plaani järgi. Ehitus kujutab hiigla-treppi, mille ainsaks kaunistuseks on akustika otstarbel proportsioonides hoitud arhitektooniline tagasein *loggia* sarnase keskkoha ja kumerate hõbadega, mis paviljioonidega lõpevad. Paviljioonidesse on paigutatud treppkojad, mis viivad lavahüüsesse ruumi. Samaste treppide kaudu, mille arv seeläbi, pääsevad lauljad lava alla. Suurem osa lavast jääb peale laulupidu püsimise, umbes 12 aastaks, sporti liidu staadioni tribüünina. — Kogu lava on puust ehitatud ja liheb ligi 3 miljoni marka maksmata.

„Ei ole ju midagi teha.“

„Jah, olen väsinud, armas sõber! Järele on mulle ajaloo tegemine, tülgastuseni jäle! Tahaksin jälle oma juudi-pesas, Slavjanõ's olla. Venemaast ja suuruselt olen viljalt saanud! Kuis me vahtmeistrit kartstime! Alati kartsin, et peksa saan. Maha lastud saada — see ei tundunud nii hirmsana, aga peksa saada . . . ja saabastega . . . ikka kõhu pihta! Kas tead, miks minust revolutsionäär sai? Sest et sõdurite saapahoope kartsin! Eks ole naljakas? Sest et iga sõjariistus meest kartsin! Kartusest, — ma ei püüagi seda salata.“

„Kas sa kommunismi tõesti ei usu?“ küsis Krasski.

„Kui nüüd ei ütlen, siis ei saa sa minu peale ometi kaebada, sest olen ise sala-kommissjoni ülem. Mida sa siis tahad? Avalikku otsekohesest jutuajamisest?“

„Ja.“

„Et kas ma kommunismi usun?“

Ta naeratas häbemäatult, siis kavalalt, siis lõpmata kurvalt; ta pani mõlemad avatud pihud lauale nagu ütelda tahtes: Tühjad! tühjad!

„Mina aga, mina usun! Ja!“ hüüdis Krasski.

„Sellega ei tee sa enam karjääri!“

„Usun! Usun!“

„Kõneled tõsiselt?“ küsis Churgin üllatusega.

Ta vaatles sekretääri peaaegu kartlikult.

„Kuidas see ometi võimalik on?“ küsis ta.

„Teile olen selle eest tänu võlgu“, vastas Krasski: „Oli küll tarvilik, et nii mitu miljoni inimest hukkusid; muidu poleks inimesed iial enam igatseda osanud.“

„Mida? Muidugi korda, eks ole?“

„Ah, seda oleks vähe; sellega saaks uue riigi, muud midagi. Ei, puhast lemmet.“

„Lollus!“ ütles Churgin nutuselt.

„Teid oli vaja! Mul poleks julgust olnud oma südametunnistust nii paljude tapetutega koormata, — isegi suure aate nimel mitte!“

„Tõesti mitte?“ küsis Churgin kähku.

„Ei“, ütles Stepan ja püüdis oma värisevat südant rahule sundida.

„Aga ütles, Stepan, kui omandus ei oleks, kas maksaks siis veel elada? — Omandus — see tähendab ju, et midagi oman, mis teistel ei ole?“

„Ma ei taha midagi peale igapäise leiva, ja seda olgu kõigil.“

„Nii?“ ütles Churgin: „Siis näitan sulle midagi.“

Ta avas sala-laeka kapi taga ja võttis sealt paberi-paki. Ta kallistas peenelt täis kirjutatud paberilehekesi, ta käed värisesid viinast ja suurest ärevusest.

„Tead sa, mis see on? Dostojevski on selle oma käega kirjutanud; see on „Vendade Karamasovite“ käsikiri! Omandust ei tohi olla? Lollus!“

Krasski naeris toorelt.

„Mina pühiksin sellega tagumikku.“

„Siga! Vene lojus!“ kisendas Churgin ja sülgas talle näkku.

Stepan äigas käisega üle näo ja kõneles rahulikult edasi:

„Meil venelastel pole kirjandust ega teadust vaja!“

„Mis venelastel!“ vingus Churgin: „Ei ole enam venelasi, on vaid inimesed!“

„Nii ütlevad juudid, kes surema saavad; kuid juudid, kes elama saavad, ei ütle nii. Ka venelased, kes surema saavad, kõnelevad inimkonnast; teised aga kes elama saavad, hüüavad juba ammu: „Emake Venemaa!“ „Emake!“ hüüavad nad jälle nagu keisrite aegu; kuid isakest keisrit pole neil vaja. Ainult Venemaad, Venemaad vajavad nad!“

„Nüüd oled nii kaugel!“ möirgas Churgin: „Nüüd annan sind kommissjoni kätte!“

„Ma ei saa ennast kaitsta!“

„Ei, ei, armastan ju sind“, ütles Churgin äkki jõuetult: „Võib olla, on sul õigus! Ma ei tea ju isegi, kus õigus ja tõde! Tahaksin Slavjanõ's olla, ütlesin juba kord!“

Ta naeris haiglaselt.

„Mõttetu oleks seda salata“, ütles Krasski: „Muidugi on Venemaa olemas, — teistsugune maa kui kõik muud siin ilmas. Mis Venemaal kasvab, sel on Venemaa lõhn. Teisiti ei saagi ju olla, eks ole õigus?“ naeris ta.

„Sina ei ole ju ka kindel“, kisendas Churgin võidurõõmsalt.

Krasski kohkus.

„Olen, olen kindel. Kuula mind hoolega. Mul on süsteem. „Keegi ei tohi teistele haiget teha“, — see on minu süsteem. Venelane ütelnud juudid: „Imeilusast maapinnast oled võrsunud! Ja minagi olen võrsunud imeilusast maapinnast! Ole mu külaline; kord tulen ja olen sinu külaline! Pidagem teineteisest lugu. Inimesi pole ju maa peal enam palju, näeme teineteist hästi. Kultuuri ei ole enam, meie silmi ees pole mingit tolmu ega laju. Ärgem tehkem teineteisele haiget!“ Eks see olegi kommunism?“

„Ah, lõpeta!“ ütles Churgin: „Kümne aasta eest klubis olin tark ja minu sõnu kardeti. Mu mõistus on kõdunenud. Olen väsinud.“

Sel vilkel hüüdis keegi läbi kõnetoru:

„Churgin, rahvakommissar?“

Hüüe oli tontlikult lähedal.

Churgin tegi mureliku näo.

„Peab valitsema, Stepan? Mis võib seal olla?“

„Vana mees tahab sinuga rääkida“, ütles kõnetoru.

„Ütle, et ma päevad ja ööd töötan.“

„Asi puutub su elusse! Temal on sinu enda allkirjaga ja salamärgiga pass.“

„Siis tulgu ta“, ütles Churgin: „Ah, siis jälle mõni vandeselts. Peab surmaga karistama. Vahisalka lossi ees suurendama. Oled sinagi üks osalistest, Stepan? Ütle kohe!“

„Ei, siis ei oleks ma enam siin või sina poleks enam elus“, vastas Krasski lauda koristades.

„Anna, anna“, ütles Churgin: „Käsikirja panen ise ära. Ja siis võid magama minna, kui tahad.“

Krasski naeratas. Eestois tuli talle vana juut vastu. See oli rahvakommissari isa.

Churgin kargas püsti, ta vabises ja kisedas:

„Õiglane Jumal! Slavjanõ'st siia! Kaheksasada versta, sa vana mees!“

„Jumal kaitses mind. Ja sõdurite eest kaitses mind sinu paberikene. Aga talupoegadele ma seda ei näidanud; neile näitasin hõberaha, — vähe küll mul seda oli.“

„Oo, minu paberikesed on sõdurite silmis tõesti head“, naeris Churgin: „Ja nüüd istu. Mul on ka veidi liha ja leiba, sest sööma me ju peame, kui rahva heaks tahame töötada!“

„Ma ei istu!“ ütles vana juut: „Tulin vaid sulle ütleva: „Tõuse üles ja tule minuga!“

Vanamehe silmad olid täis sügavat kohutavat elu.

„Miks sa mulle nii koledasti otsa vaatad, et mul hirm hakkab?“ küsis Churgin ja naeris aralt.

„Mis on sul tegemist võõra rahva juures?“

„See rahvas kuulab mu sõna; see ei saa mulle võõras olla!“

„Mis on sul temale käskida, kuigi ta su sõna kuulab? Sinu vendi ajavad talupojad taga nagu koeri. Ja kui sõdurid kõrvalisel kohal juuti kohtavad, siis löövad nad tema maha, kuigi tal head paberikesed on. Nägin, kuis talumehed mustajuukselise surnuks peksid ja parastasid: „Sa Churgin!“

„Andsin meie rahvale üheõigusluse.“

„Oh, minu tark poeg!“ naeris isa: „Hea juut ei tarvitse ühesuguseid õigusi Vene isandaga! Oli Jumala arm, et meil õigusi ei olnud! Piits tegi meie naha tugevaks ja täitis naha-augukesed kannatuste verise visnaga. Ja võõras mürk ei pääsenud meie verre. Oh, te head võõrad; head tegite meile saabastega meid tallates!“

„Ori!“ kisendas Churgin: „Ori! Tegin suuri asju teie heaks; sina aga ülistad piitsa!“

„Sa ei suuda mind teotada, kui mind orjaks nimetad!“

Ja vanake vangutas pead ning naeratas imelikult.

„Kasaka saapa lakkuja!“ kisendas Churgin. Ja siis:

„Maaslõmitaja! Autu juut!“

Ent vanake naeratas.

„Suudlesin tõesti kord kasakate vahtmeistri saapaid; mu silmad olid suletud, kuid mu silma-laugude siseküljele oli maalitud kogu Saalomoni tempel. Ja ma ei tunnud sõnnikut saabastel, kuigi vahtmeister läbi inimsõnniku oli astunud.“

„Kas lõpetad! Kas lõpetad kõrd? Mina võtsin metsas vahtmeistri tütre ja ta sai minult väikse juudipoisi ning isa peksis ta surnuks! Tule lähemale, ütlen tasa: olen kogu meie rahva eest kätte maksnud! Selle eest, et nende saapaid pidime suudlema, olen nüüd nende isand. Suureks saab mind nimetama meie rahvas! Euroopa on kärvanud. Juut on võitnud!“

„Sul ei ole Jumalat! Kuis tohid rääkida meie rahvast?“ hüüdis isa vihaselt.

„Nüüd ütlen sulle oma teise saladuse. Oled vana, kuid vanad juudid ei muutunud mõistmatuteks, nagu vanad eurooplased! Saad minust aru! Juudid olid kivistunud rahvas; templiaegul olid nad samasugused, nagu keisriteaegul. Kas tead, miks nad muutumatud olid? Sest et nad Jumalat uskusid! Seepärast olid nad ka kõigi rahvaste orjad. Jumal on kõrvaldatud, nüüd peavad juudid jälle elavaks muutuma. Olite nagu nisu-iva püramiidides: elusad ning ometi surnud. Nüüd aga istutan teid mulda ja kasvatan uhked väljad.“

Vana juut taandus ja tõrjus jumalateotust kahel käel tagasi.

„Seitse aastat pole ma sind näinud. Su kirjades ei olnud iial sääraseid sõnu. Mu kõrval tunnevad jäledust ega taha neid sõnu alal hoida. Jumala tahad sa kõrvaldada?“

„Olen tema kõrvaldanud!“

„Ütlen sulle, tule minuga; siis annan sulle Jumala tagasi, mu vaene poeg! Lia, sinu õde, ootab all mehe riietes.“

„Lia?“ küsis Churgin: „On ta suureks kasvanud? On ta ilus?“

„Juut ei ole jumalasalga, juut pole narr! Tule minu ja temaga, rändame Palestiinasse ja harime põldu, sest tund on tulnud, mil prohvetite emustused peavad teostuma. Rahvad hävinevad ja juudid rändavad koju. Kõigil teil kõnnivad juudid; ka punavägedes, mis lõuna-

poole lähevad, on juudid. Nad ei tapa, nad tahavad ainult kaasa minna. Tuleb päev, mil nad naerdes teistest lahkuvad ja üksinda edasi rändavad, kuni nad pühale maale jõuavad. Tule kaasa, saab ilus rännak olema!”

„Kõlab väga ilusti,“ ütles Churgin ja pelgas kiusatust: „Ei!“ kisendas ta siis: „Arvad, et ma uskmatu olen? Kuule minu usutunnistust: Ma pole juut, olen inimene!”

„Oh, rahvakommissar Churgin, sina nari-kene!“ ütles vanakene: „Lugenud oled sa palju, aga meie vanu raamatuid pole sa lugenud!”

„Ja Palestiinas — kuidas saab seal olema?“ sosistas Churgin.

„Saame töötama ja peale tööd puhkama ja lõikuse eest Jumalat tänama!”

„Sadamas, sadamas,“ sõnas Churgin vanamehe lähedale nihkudes ja kätt suu ees hoides: „Sadamas on lagunened õõnsa müüri varjul väike laev peidus, — paadike hea mootoriga. Juht on ustav, maksan temale kullas ja diamantides. Paadis on mul toredaid asju, pilte ja raamatuid ja kallid kive ja ka toitu, — palju, palju toitu. Läheme salaja sadamasse, sõidame ära siit maalt, mulle on see ju ammugi läilaks jäänud! Alles tunni aja eest kõnelesin sellest oma sekretäärile!”

„Lase oma laev kohe põhja!“ hüüdis vanake hirmunud: „Ehk parem seleta mõnele näljasele, mõnedele naistele, kus laev peidus! Meie aga ei söö ega puuduta sealt midagi, ei! Rändame oma jalgel. Kiri ei ütle, et juudid laevadel omale maale tagasi sõidavad.“

„Jala, — nii kaugele, nii kaugele?“ küsis Churgin meeleheitlikult.

„Tule! Tõesti, su isa saab sind toetama, kui nõrked. Isegi su õde saab sind toetama, kuigi ta naisena nõrk on. Oleme väga tugevad!”

„Tulge minu laeva! Kutsun Lia!”

„Ei!“ kisendas isa.

„Vana, vana eesel!“ karjus Churgin meeletumas vihas: „Jookse Palestiinasse, kui tahad!”

„Ilma-ots on lähedal!”

„Istun oma laevale ja naeran!”

„Tõesti, sa ei pääse laevale!”

„Ära ennusta! Tunnen teid, neetud juudid! Kui hädas olete, siis kutsute Jumala needmist alla. Hüüa, hüüa aga, Jumalat ei ole ikkagi!”

„Siis tahan minna ja Peeterburi uulitsatel kisendada: „Siin on rahvakommissari Churgini isa! Nean oma poega, sest et ta valitseda tahab, selle asemel, et teenida ja sest et ta armastust ei tunne!”

„Ja mina tahan jalamaid oma kõnetorusse hüüda: „Kui keegi sääraseid sõnu peaks hüüdma, siis lastagu ta maha!” Sest kõnnin üle korjuste, olen kole verikoer!”

Ta istus ja naeris mürinal. Isa läks välja. Churgin kargas püsti, seisatas, muutus näost kaameks, ajas ennast rumal-uhkelt sirgu ja ütles iseendale:

„Peab otsustavalt talitama!”

Siis võttis ta konjakipudeli.

Kõnetoru hüüdis: „All on kaks inimest, kes sind neavad. Hullumeelsed. Kas neid vangistada?”

„Ei, maha lasta!” kisendas Churgin. (Järgneb).

MÕNDASUGUST.

Ettenägemisvõime.

Inimesed, kes olukordi arvesse võttes külma mõistusega arutada suudavad ja sellega asju teisiti näevad, kui nende kaasaeglased, satuvad sagedasti oma sõprade viha ja põlguse alla ja ainult aeg näitab, et neil kord õigus oli.

„Voss. Ztg.“ kirjutab ühest sakslasest, Hans v. Hoovenist, kes kohe peale Serbia kroonprintsipi tapmist ilma sõja ette nägi, nagu ta tõesti kujunes. Ta kuulutas kohe, et Saksamaa uskumata edu järele ometi kaotab. Nagu ta sõja arenemise ja pikkuse ette nägi, niisama seletas ta ka sõja kestel ettetulevaid üksikasju oma selge mõistusega. Belgiasse sissemurdmist nimetas ta poliitiliseks rumaluseks, millel rasked tagajärjed. Veealuse sõja kohta ütles ta, et selle vastu liitlased muidugi kohe abinõud tarvitusele võtavad ja et sakslastel kord iga põhjaläinud laeva eest suuri summasid tuleb maksta. Sõja alguses rääkisid kõik sakslased nende võidust ja rehkendasid suurte kahjutasudega, mis liitlastel tuleb maksta. Ka seal arutas H. v. Hooven külma loogikaga, et kuigi Saksamaa võidaks, millega suudab ta sundida pea kogu ilma sõjariistu maha panema, asumaid ära andma, sadasid

miljarde kahjutasu maksuma. Seda suudavad ainult kesriigid Saksamaaga teha.

Siis ei tahtnud teda keegi uskuda. Ei taheta ju, et räägitakse mittemeeldivaid asju, mis käivad oma lootustele ja soovidele vastu. Seda raskem on see arusaajale, kes näeb tulevat õnnetust oma rahva peale — õnnetust, mida võib kõrvaldada ja mida ei tehta, sest et tema tulemist keegi ei usu, uskuda ei taha.

H. v. Hooven oli politseileitnant, tal olid aga suured teadmised ja laialised huvid. Eriti huvitas teda poliitika: sellel alal väljendus iseäranis tema kaaluv mõistus. Diplomaatia alal oleks tal tingimata edu olnud, kuid ta ei pääsenud sinna.

Kord olla ka W. Rathenau tähelpanu H. peale juhitud, mille peale Rathenau vastanud: „Kui ta ka saapapuhastaja on, aga täiesti erilisel anderikas — saab talt suur riigimees, sest iga anderikas inimene jõuab elus kord seisukohale, kus ta oma võimist täiel määral näidata suudab.“

See väide on aga vale. Iga and ei suuda ennast mitte oma õitsepunktini viia, liiati kui teda segavad olud ja ümbrus.

Kus on Voltaire'i peaaaju?

Kui suur mõtleja suri, jäi tema peaaaju apteeker Mithouard'i hooleks, kes seda piirituses pidi alal hoidma. Apteekri poeg pakkus peaaaju riigile kingituseks, kuid pakkumine lükati tagasi. Hiljem omandas peaaaju keegi Verdier, kes seda Prantsuse teaduste-akadeemiale pakkus; seegi lükkas pakkumise tagasi. Peaaaju käis apteeker Mithouard'i järeltulijate seas kättest kätte, kuni see lõpuks avalikul oksjonil ühes igasuguse puruga kellegile tundmatule müüdi. Hiljem ei ole kuulsat kirjaniku peaaaju asupaigast midagi kuulda olnud. Vist jääb see kadunuks.

— ts.

Ahvid päikesekummardajatena.

Juba vanad egüptlased panid tähele, et mõned ahvide liigid päikese tõusu valju kisaga tervitasid. Hiljem on sellest paljud reisijad jutustanud. Ka loomaaedades olevad ja puuri-ahvid ei jäta seda kommet. Nii jutustab loodusteadlane Pechuel-Loesche oma taltsast ahvist, et sagedasti, kui hommikuti päikesekiired tuppa tungisid, olla see ahv aknalaual, põrandal ehk mujal täiesti valgustatud koha otsinud, ennast päikese poole pööranud, tagumistele jalgadele istunud, suu õieli ajanud ja sügavast kopsust kõvasti viis kuni kuus korda üksteise järele karjunud.

Hamburi loomaaed pandi järgmist lugu tähele: Ühel hallil päeval tungis päike läbi pilvede. Äkki hüppas seda nähes üks vana paviaan üles ja tantsis päikesevalguses imelikku tantsu. Pealtvaatajad arvasid, et ta hulluks on läinud, kuid kõik oli korras, ainult päikese äkiline ilmumine oli vana ahvi nii rõõmistanud, et ta elutoojat pidi tervitama.

Ja põhjust on ahvidel küllalt, et päikest tervitada. Ta soojendab pärast külma ööd nende kõvakmuutunud liikmeid ja peletab ahvide vaenlased, kes öösel ümber luusivad, nende koobastesse.

Nii tervitavad päevaahvid päikese tõusu, kuna ööahvid tema loojaminemist ja hämaruse tulekut tervitavad. Põhjused on needsamad. Kuna päevaahvide vaenlased ööröövloomad, nagu leopardid, on, varitsevad ööahvisid suured röövlinnud; ööröövloomade käest pääsevad ahvid kergesti oma osavuse tõttu, kuna päeval, kui ööahvid magavad ja ennast ümbruse järele sisse seavad (ka mimikry juhtumine laialdasemas mõttes), neid röövlinnud püüvad, et neid magades tabada. Sellepärast ongi ahvidel põhjust päikest tema loojaminemisel tervitada.

Kõige suurem üllatus.

Inglise kuningas Georg V. andis esimese lapselapse — printsess Mary ja viscount Lascelles'i poja — sündimise puhul hulgaile vangistatuile armu. Selle tõttu pääsis vangist ka keegi kolmekümne kuue aasta eest eluagsele vangistusele mõistetud mõrtsukas. Muidugi ei jätnud ajakirjanikud juhust tarvitamata ega meest küsitlemata, kuis talle ilma-elu, mida ta 1887 a. saadik pole näinud, 1923 a. meeldib. Ta vastas, autod, elekter ja lennukid olla teda üllatanud; kuid kõige imelikumad olnud naised Londoni tänavatel: kolmekümne kuue aasta eest olnud talvel kõik naised paksudes kasukates ja karvamütsides, nüüd liikuvat nad külmast hoolimata lühikestes kleitides ja siidsukkades.

— ts.

Kunstnikkude töökohustus Bulgaarias.

Bulgaarias seati peale sõda üldine töökohustus sisse; töökohustuse alla käivad kõik täisealised meeskodanikud. Töökohustuse põhjal on valitsus nüüd kõigi kunstnikkude poole pööranud sooviavaldusega, et nad endi annetele ja maitsetele vastavalt hakkaksid riigile kunstteoseid valmistama. Sel kombel tahab riik ajajooksul omandada rikkalikku hulga maale, kujusid ja muid teoseid, mis riik-

listes kogudes alal hoitaks. Parematest teostest valmis-tatakse jäijendid ametasutuste ja koolide jaoks. Bulgaaria välisesituste kaudu kavatakse kodumaa kunsti ka välismaile tutvustada. Lähemal ajal kavatakse ka kirjanikkudele ning ajakirjanikkudele ette panna riigile töötama hakata.

— ts.

Abielu-sundus Anatooolias.

Angoora rahvuskogule esitas Erserumi saadik Sahli Effendi seaduseelnõu, millega kogu Anatooolias kavatakse abielu-sundus maksma panna. Seaduse tarvidust põhjendatakse sellega, et rahvaarv Anatooolias alaliste sõdade tõttu äärmiselt väikseks on jäänud: ruutkilomeetri kohta ei tule rohkem kui 10 elanikku. Seepärast olla tingimata tarvilik, et iga meeskodanik, kes 25 aastat vanaks saanud, sunnitud oleks naist võtma ja selleest hoolitsema, et naine vähemalt iga kolme aasta jooksul ühe lapse ilmale toob. Et seaduse täitmist hõlbustada, kavatakse pulmakombeid lihtsustada ja kulukad pulmapidud keelata. Sahli Effendi tõendab arvestuse najal, et elnõu vastuvõtmise puhul rahvaarv Anatooolias 25 aasta jooksul 8 miljoni pealt 48 miljoni peale tõuseb.

N A L I.

Ilmsüütus. Kohtunik neiuile:

„Kas teie ei märganud, kui varas teie rahakoti võttis?“

Neiu: „Ei . . . ja kui märkasid, oli see juba hilja“.

Kohtunik: „Aga rahakott rinnal pluusi all? Teie pidite ometi . . .?“

„Ah ma mõtlesin, et tal minuga ausad mõtted on“.

*

Majaproua: „Üsna head pole te tunnistused kaugeltki“.

Teenija: — Imelik, ja minu viimane proua tõendas, et kui mind tundma õpitakse, need isegi liig head veel on“.

*

Varas tuleb kindlasti siia. Varas oli dervishilt loori varastanud ja kadunud. Dervish läks surnuaiale ja istus maha. Inimesed läksid talt mööda ja ütlesid: „Mees jooksis sinu looriga teist teed, mispärast sa siis siin istud?“ Dervish vastas: „Kindlasti peab ta ka kord siia tulema ja sellepärast ootan ma teda siin.“

*

Lõvi ja inimene. Lõvi ja inimene kõndisid kord üheskoos ja kumbki ülistas ennast kiitlevate sõnadega. Tee ääres nägid nad sammast, mis kujutas inimest, kes lõvi tappis. Siis ütles inimene: „Kas näed, kuidas meie teist üle oleme.“ Lõvi naeris ja vastas: „Kui lõvid raidkunsti mõistaksid, saaksid sa paljud inimesi nägema, kes lõvi all lamaksid.“

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk tän. 2.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.

Jaunart Jaurami Jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.

Laste Rõõm. Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 300 mrk.

Füüsika. I, II ja III jagu. M. Kesküla ja E. Maltenek. Hind I jagu 300 mrk., II jagu 180 mrk. ja III jagu 250 mrk.

Kaubateadus I. A. Aljak. Hind 100 mrk

Kasvatuse radadel. Kasvatuse õpetus C. H. Niggol. Hind 630 mrk.

Tõõkool ja õpekool. Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.

Parlament. Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada. Loodusteaduslised uuringud. Professor Steinach. Hind 30 mrk.

Minu mälestused. Adm. Job. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.

Sõda Landesvehriga. J. Poopuu. Hind 100 mrk.

Nipet-Näpet. Legendid, anektoodid ja tö-sijuhtumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.

Vähkmann ja Ko. Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.

Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.

Tiibuse Mari ajalikud laulud. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.

Au langenuile. Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

Saatuse tujud. Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.

Punased lõunast. F. Grass. Hind 60 mrk.

Frithjof. Norra rahvaepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.

Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mrk.

Poiss ja liblikas. Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.

Mida võiks igäiks suguhaigustest teada. Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.

Pärisosa. Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.

Käskivi. Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.

Eestlaste sugu. M. J. Eisen. Hind 200 mrk.

Kaubateadus 2. A. Aljak. Hind 160 mrk.

Jmmensee. Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.

Kadunud mees. Üllpõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõrges. Hind 25 mrk.

Riigielu põhihooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbluse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Eesti Kirjastusühisuse «Päevalehe»

**raamatu- ja kirjutus-
materjaalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6. Krediit Panga majas.

soovib rikkalikus valikus odavamate päevahindadega
oma mitmekesiselt läiendatud kaubaladust koolidele,
õpetajale ja õpilaskonnale

raamatuid, kirjutusmaterjaale ja koolitarbeid,
rüügi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid
ja kaniseleitarvidusi ja jällemüüjatele soodsa-
matel tingimistel igasuõuseid sesooni kaupe.

~

Maitserikkad ilu- ja lihtpostpaberid,
kirjutuslaua õarnituurid ja nahakaubad.

~

Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja
kooli- ning teaduslikkudest raamatutest.

Müük en detail ja en gros.

Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute
ja ajakirjade peale.